

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконав:

студентка 4 курсу групи 472-2
денної форми навчання
спеціальності 072 «Фінанси,
банківська справа та страхування»

Лазар Олександр Валеріївни _____

Керівник:

доцент кафедри фінансів і кредиту

Марич Максим Григорович _____

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № 11 від 29 травня 2024 р.
Завідувач кафедри фінансів і кредиту
_____ проф. Нікіфоров П.О.*

АНОТАЦІЯ

Лазар О.В. Сучасні аспекти управління активами та пасивами комерційних банків. Рукопис.

У бакалаврській роботі визначені теоретичні основи механізму управління активами та пасивами комерційного банку. Проведений аналіз та оцінка активів та пасивів банківської системи України. Визначені напрями удосконалення механізму управління активами та пасивами вітчизняних банків.

Ключові слова: комерційний банк, кредит, активи, кредитний портфель, пасиви, ефективність кредитування.

ANNOTATION

Lazar O.V. Modern aspects of asset and liability management of commercial banks. Manuscript.

The bachelor thesis defines the theoretical foundations of the mechanism of managing assets and liabilities of a commercial bank. Conducted analysis and assessment of assets and liabilities of the banking system of Ukraine. Areas of improvement of the mechanism of managing assets and liabilities of domestic banks have been identified.

Keywords: commercial bank, loan, assets, loan portfolio, liabilities, lending efficiency.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ О.В. Лазар
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	5
1.1 Сутність, структура та принципи формування активів комерційного банку.....	5
1.2 Характеристика та класифікація пасивів банку.....	11
1.3 Напрями управління активами та пасивами комерційного банку..	16
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА АКТИВІВ ТА ПАСИВІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	22
2.1 Аналіз динаміки активів та пасивів банківської системи України...22	
2.2 Оцінка ефективності механізму управління активами та пасивами банків.....	31
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ.....	37
3.1 Методи удосконалення управління активами банку.....	37
3.2 Оптимізація структури пасивів банку в сучасних умовах розвитку ринку банківських послуг.....	44
ВИСНОВКИ.....	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	52

ВСТУП

Механізм управління активами та пасивами банків у сучасних умовах базується на подоланні складних економічних та військових викликів, які значною мірою впливають як на банківську систему країни, так і на фінансово-господарську діяльність банківських установ загалом. Ефективна політика управління активами та пасивами банку дає змогу забезпечити стабільність, ліквідність, надійність та прибутковість, надавати фізичним та юридичним особам послуги, необхідні для руху коштів. Водночас процес прийняття рішень щодо управління активами та пасивами базується на адаптації до фінансово-економічних змін економіки, потреб клієнтів та міжнародних вимог до якості наданих банківських послуг.

Економічна та політична криза, яка суттєво потрясла українську банківську систему, скоротила обсяги банківських установ, знизила рівень кредитів та депозитів, а головне змусила ввести обмеження на надання банківських послуг. Така ситуація змушує проаналізувати напрямки та механізми управління політикою активами та пасивами вітчизняних комерційних банків, розробити напрямки їх оптимізації з урахуванням кризових явищ та забезпечити впровадження інноваційних продуктів. У зв'язку з цим тема нашого сьогоденішнього дослідження є дуже актуальною та важливою.

Дослідженню теоретичних і практичних напрямків управління активами та пасивами вітчизняних банківських установ присвячені праці таких українських учених та економістів, як: О. Дзюблюк, М. Бобрик, О. Литвинюк, Н. Демчук, Н. Шевченко, В. Занько та ін. Проте сфери управління активами та пасивами банків під впливом кризових явищ та воєнного часу досліджені недостатньо.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних і практичних аспектів формування механізму управління активами і пасивами банків та розробка пріоритетних напрямів його вдосконалення.

Досягнення мети, зазначеної в кваліфікаційній роботі, вимагає вирішення наступних поставлених завдань:

- визначити сутність, принципи та функції формування активів банківської установи;
- розглянути характеристику та структуру пасивів банку;
- визначити напрями управління активами та пасивами банку;
- провести аналіз активів комерційних банків;
- оцінити структуру пасивів комерційних банків;
- провести оцінку ефективності політики управління активами та пасивами банків;
- окреслити напрями вдосконалення активної діяльності банків;
- визначити основні методи оптимізації пасивних банківських операцій.

Об'єктом дослідження в роботі є діяльність вітчизняних комерційних банків у системі формування активів і пасивів на ринку банківських послуг.

Предметом дослідження в роботі є теоретико-методологічні аспекти дослідження механізмів управління активами та пасивами банків, а також напрями його оптимізації в сучасних умовах.

У кваліфікаційній роботі були використані такі методи дослідження: спостереження для визначення суті, а також класифікації активів і пасивів банків; синтез для дослідження напрямів і засобів управління активами та пасивами банків; методом функціонально-системного підходу проаналізовано стан і тенденції управління активами та пасивами банків у сучасних умовах; метод графічного відображення результатів дослідження за допомогою графіків і малюнків, схем; узагальнення для формування відповідних висновків і результатів дослідження.

У першому розділі нашої роботи проведено дослідження теоретичних основ формування та управління активами та пасивами банку. У другому розділі роботи проведено аналіз ефективності управління активами та пасивами банків. У третьому розділі запропоновано основні напрямки удосконалення управління активами та пасивами сучасних банківських установ.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

1.1 Сутність, структура та принципи формування активів комерційного банку

У банківській практиці формування якісної структури активів банку є першочерговим завданням, оскільки це забезпечує високий рівень довіри з боку клієнтів банку та збільшує доходи банку. Рівень створення, а також управління активами комерційного банку забезпечує розвиток його потенціалу в короткостроковому та довгостроковому періодах, визначає напрямки розвитку активних операцій та послуг.

Н. Демчук визначає банківські активи як важливі ресурси, які контролюються банком і є результатом минулих подій (банківських операцій), але призведуть до фінансових вигод у майбутньому.

За словами А. Мороза, активи банку складають активну частину балансу банку, яка поділяється на дві основні категорії: перша – та, що активно реалізується і приносить банку дохід (касові операції, кредити, інвестиції), друга – реальна, яка потрібна для функціонування, але вона не приносить банку доходу (основні засоби, реальні активи тощо) [5, 95].

Загалом активи – це важливі економічні ресурси банку, які знаходяться в розпорядженні банку і забезпечують його активну діяльність з метою отримання прибутку протягом відповідного звітного періоду. Активи комерційного банку забезпечують йому напрями розміщення та використання фінансових ресурсів банку, які або уже знаходяться в розпорядженні самого комерційного банку, або

надаються його клієнтами (фізичними та юридичними особами) у розпорядження банківської установи на взаємних умовах і вимогах.

Активи банку дозволяють банківській установі здійснювати такі види активних операцій:

- надання різноманітних кредитів і позик;
- здійснення інвестиційних операцій від свого імені, або від імені клієнта;
- купівля-продаж цінних паперів, створення різних портфелів ЦП;
- інвестиції в комерційні проекти;
- послуги факторингу, лізингу, страхування тощо.

Відповідно до Постанови Правління НБУ «Про затвердження інструкції Про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України» до структури активів банку відносяться (Рис. 1.1).

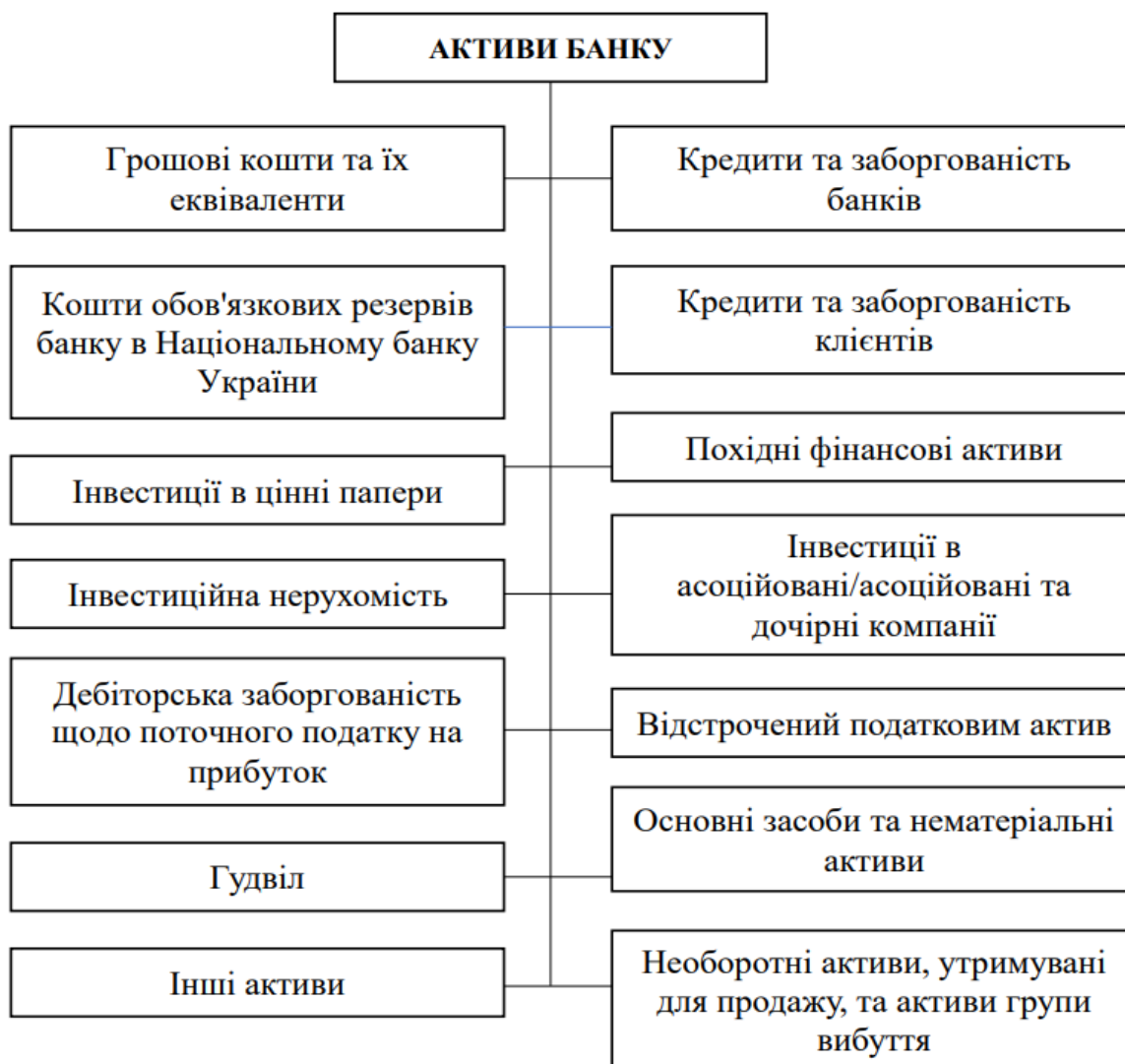

Рис. 1.1 Структура банківських активів відповідно до Постанови НБУ [2]

Активи банку передбачають активне розміщення та використання ресурсів банку, які залучаються від фізичних та юридичних осіб, з метою подальшого отримання фінансової вигоди – прибутку. Водночас важливо надавати якісні та прозорі послуги, здатні задовольнити потреби ринку та клієнтів.

Банківські активи – це фінансові ресурси банку, які надаються їм у короткострокове або довгострокове користування фізичними та юридичними особами, для майбутнього розміщення з метою отримання якомога вищого рівня прибутковості. Як економічна категорія активи виконують такі функції:

- задоволення потреб своїх клієнтів через надання їм необхідних банківських послуг та операцій;
- розширення сфери надання фінансових послуг на ринку банківських послуг України;
- забезпечення прибутковості вітчизняних комерційних банків через отримання комісійних та процентних доходів;
- забезпечення високого та основне постійного рівня прибутковості протягом звітного періоду;
- надання якісних послуг залежно від першочергових потреб ринку, клієнтів, а також інноваційного розвитку банківських послуг;
- запровадження нових способів залучення фінансових ресурсів юридичних та фізичних осіб з метою отримання доходу [3, 11].

Активи банку забезпечують лише цільове використання коштів (фінансових ресурсів), наданих у їх користування, визначають рівень прибутковості та ліквідності банку, дають змогу формувати резерви на покривати збитки чи кризові явища.

За своєю структурою активи банку можна класифікувати за такими ознаками (таблиця 1.1).

Розглядаючи вартість окремих статей активів банку, варто зазначити, що найважливішу функцію виконують ті статті балансу, вартість (обсяги) яких становлять найбільшу частку, приносять найбільший рівень доходу. До них відносяться: грошові кошти та їх еквіваленти, позики та заборгованість

комерційних банків та їх клієнтів, інвестиції в цінні папери, а також інвестиційна нерухомість.

Таблиця 1.1

Класифікація активів банку [25, 19]

Показник класифікації	Характеристика класифікації
1. По призначенню	<ol style="list-style-type: none"> 1. Касові активи, що забезпечують ліквідність банку призначені для щоденного безперебійного виконання банками своїх зобов'язань по безготівковому перерахуванню засобів і по видачі готівки з рахунків клієнтів. 2. Працюючі активи - активи, що приносять дохід, мають щодо невеликий термін обертання. 3. Інвестиційні активи - довгострокові вкладення банку у виді прямих чи портфельних інвестицій. 4. Поза оборотні активи - призначені для забезпечення виконання комерційним банком своїх прямих функцій. 5. Інші активи.
2. По термінах розміщення	<ol style="list-style-type: none"> 1. Короткострокові - до одного року; 2. Середньострокові - від одного до трьох років; 3. Довгострокові - більше трьох років.
3. По ліквідності	<ol style="list-style-type: none"> 1. Високоліквідні (готівка, дорогоцінні метали, засоби в ЦБ); 2. Ліквідні (кредити і платежі на користь банку з терміном виконання до 30 днів, легкореалізовані цінніпапери й інші цінності); 3. Низько ліквідні (кредити, видані банком, розміщені депозити з терміном погашення, що залишився, понад рік); 4. Мало ліквідні (довгострокові інвестиції, необоротні активи, прострочена заборгованість і т.д.).
4. По ступеню ризику	<ol style="list-style-type: none"> 1 група (процент ризику - 0) - це готівкові кошти; кошти НБУ; боргові цінні папери, що рефінансуються НБУ, у портфелі банку на продаж та інвестиції тощо; 2 група (процент ризику - 10) - короткострокові й довгострокові кредити, надані центральним органам державного управління; 3 група (процент ризику - 20) - короткострокові й довгострокові кредити, надані місцевим органам державного управління, та нараховані доходи за ними тощо; 4 група (процент ризику - 50) - кошти до запитання в інших банках; строкові депозити в інших банках (крім простроченої заборгованості та прострочених нарахованих доходів); 5 група (процент ризику - 100) - всі інші активні рахунки.

Грошові кошти та їх еквіваленти в структурі активів банку свідчать про наявність ліквідних засобів для ефективного здійснення власних розрахункових операцій та операцій клієнтів. Також готівка допомагає клієнтам банку здійснювати розрахунки через кореспондентські рахунки, обмінювати

національну валюту на іноземну валюту та навпаки, розвивати різноманітні фінансові відносини з суб'єктами господарювання.

Одну з головних складових у структурі банківських активів займають кредити, які забезпечують найвищий рівень прибутковості банку. З економічного погляду банківський кредит – це письмове зобов'язання банку надати позичальнику суму, визначену кредитним договором, із чітко встановленим строком повернення та процентами.

Класифікація банківських кредитів передбачає їх поділ за: способами надання, способами погашення, кількістю кредиторів, об'єктом кредитування, забезпеченістю, суб'єктами господарювання-позичальниками, валютою, умовами користування. При цьому важливо дотримуватися таких принципів кредитування:

- цільове використання кредитних коштів;
- строковість - своєчасність погашення;
- забезпечення повернення кредитних коштів;
- платність;
- надійне кредитування;
- поверненість в повному обсязі [14, 242].

При цьому складові елементи кредитування представлені на рисунку 1.2.

Рис. 1.2 Перелік обов'язкових складових елементів кредиту [21, 67]

Наступне місце в структурі активів банку займають інвестиційні операції з цінними паперами. Сучасні комерційні банки здійснюють інвестиції, пов'язані з такими видами цінних паперів: пайові, боргові, деривативи (Рис. 1.3). Інвестиційна діяльність передбачається з двох позицій: перша – інвестування за своєю власною стратегією та друга – інвестування коштів клієнта та стратегії клієнта.

Власна інвестиційна стратегія включає:

- випуск власних цінних паперів (акцій), рідше облігацій;
- формування власного портфеля цінних паперів, відповідно до власної інвестиційної стратегії та цілей;
- зворотний викуп банком, які були раніше випущені з подальшим перепродажем акціонерам або інвесторам [22, 153].

Клієнтські операції з цінними паперами забезпечують дохід клієнтів банку – фізичних та юридичних осіб, а також включають: викуп раніше випущених цінних паперів, андеррайтинг, дилерську, депозитарну та брокерську діяльність, управління портфелями ЦП своїх клієнтів, надання консультаційних послуг щодо інвестування або формування портфелю.

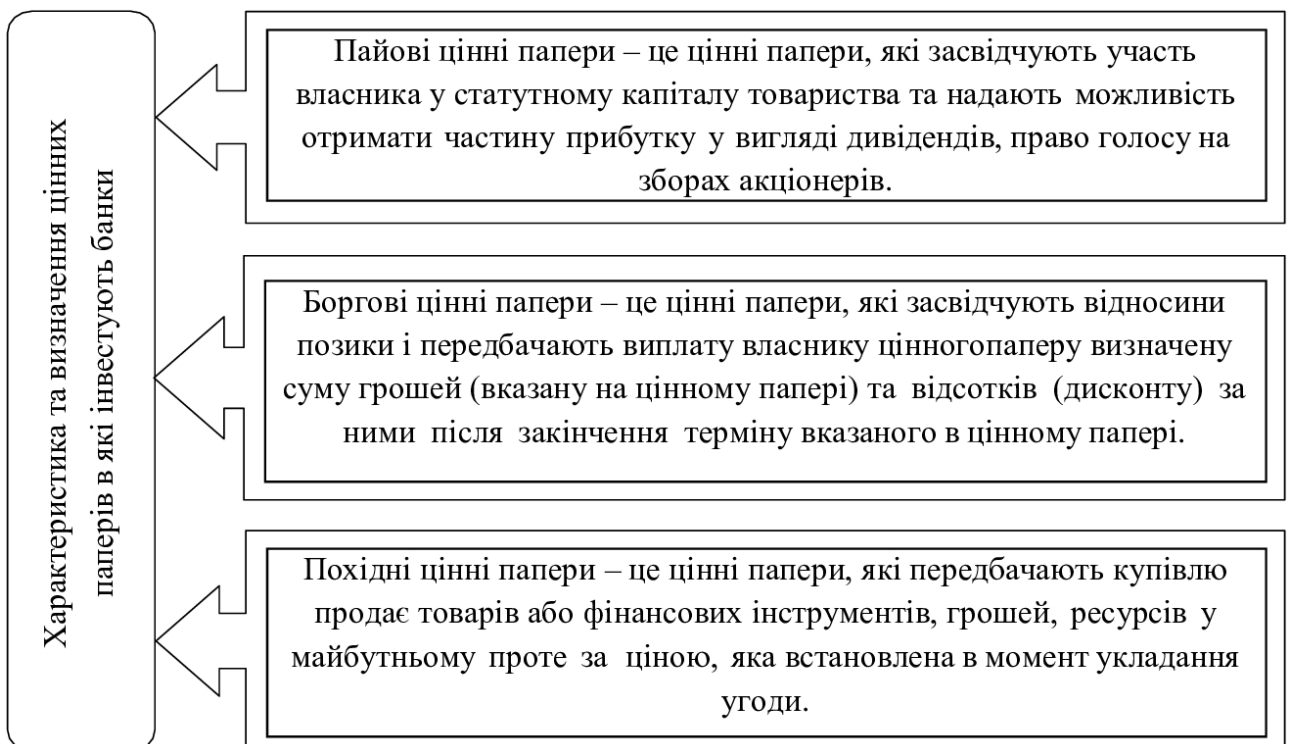

Рис. 1.3 Характеристика видів цінних паперів [22, 154]

Інвестиційна нерухомість передбачає вкладення коштів у нерухомість з метою подальшого перепродажу чи здачі в оренду. Гудвіл – це перевищення ціни придбання над часткою покупця в справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів і зобов'язань на дату придбання.

Отже, банківські активи – це ліквідні фінансові ресурси банку, які забезпечують дохід протягом конкретного звітного періоду, а також з метою надання клієнтам якісних послуг і операцій на ринку банківських послуг, необхідних фізичним та юридичним особам.

1.2 Характеристика та класифікація пасивів банку

Пасиви комерційного банку – це ресурси банківської установи, які залучаються банком для здійснення своєї діяльності, а також кредитних, інвестиційних та решти активних операцій банку.

Пасиви банку складаються (Рис. 1.4) з власних, залучених та позичених коштів, які утворюють структуру балансу та поділяються на зобов'язання та власний капітал банку.

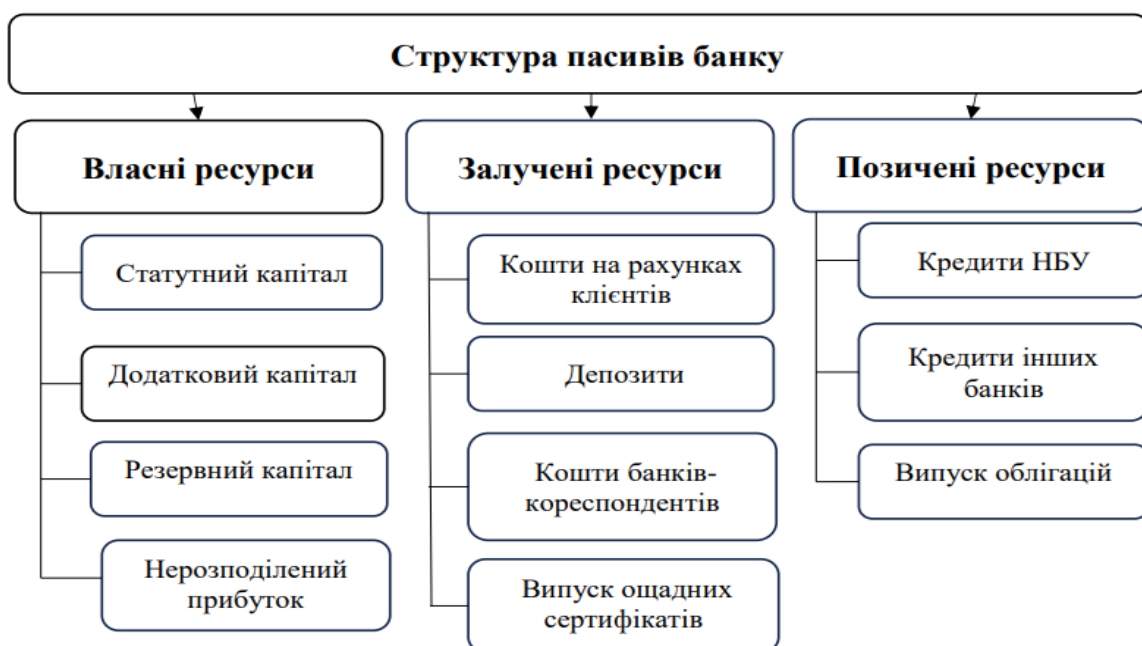

Рис. 1.4 Склад та структура пасивів банку [30, 66]

Пасиви забезпечують кожному банку можливість отримання додаткових коштів, які спрямовуються на забезпечення активних операцій, підтримання прибутковості та отримання додаткових ліквідних коштів. Результати пасивної діяльності банку протягом календарного періоду відображаються в балансі банківської установи.

Отже, пасиви – це ресурси, що складаються із зобов'язань і власного капіталу банку. Власний капітал банку являє собою залишкову вартість активів після вирахування суми всіх зобов'язань. Власний капітал включає такі складові:

- статутний капітал (пайовий капітал);
- інший додатковий капітал;
- резервний фонд та інші фонди банку;
- нерозподілений прибуток (непокритий збиток);
- інший капітал [30, 67].

Власний капітал комерційного банку створюється з метою формування та початку функціонування банку, отримання банківської ліцензії на здійснення діяльності, а також забезпечення ефективного його функціонування. Власний капітал банку формується відповідно до вимог чинного законодавства, вимог центрального банку України, а також стратегічних цілей, визначених засновниками. Власний капітал виконує такі важливі функції:

- захисна – страхування інтересів своїх акціонерів, керівників банку, інвесторів, а також з метою наступного покриття можливих збитків або фінансових витрат (непередбачених);

- оперативна – забезпечення безперебійного функціонування комерційного банку на ринку банківських послуг та надання послуг, здійснення операцій;

- накопичувальна – формування фондів і резервів для страхування можливих фінансових втрат;

- нормативна – забезпечення умов та нормативів збільшення фінансових ресурсів банку, обсягу послуг, можливості додаткової емісії тощо [37, 34].

Власний капітал банку поділяється на основний і додатковий. Основний

капітал банку включає акціонерний капітал, різноманітні резервні фонди, а також загальну суму нерозподіленого прибутку минулих років. Додатковий капітал включає загальну суму резервів за окремими активними операціями банку та поточний прибуток.

Важливою складовою є статутний (акціонерний) капітал, порядок формування якого великою частиною залежить саме від форми організаційної структури комерційного банку. Здебільшого українські банки створюються у формі відкритого акціонерного товариства, при цьому статутний капітал формується шляхом відкритої емісії (підписки) на акції банку, у закритій формі – шляхом перерозподілу акцій між акціонерами.

Акціонерний (статутний) капітал банку формується шляхом випуску простих або привілейованих акцій за рішенням власників та акціонерів банківської установи.

Резервний фонд банку формується для покриття можливих:

- майбутніх втрат від банківської та фінансової діяльності;
- обставин непереборної сили щодо сплати відсотків або комісії;
- збитків від діяльності з депозитами, інвестиціями, кредитами чи валютними операціями;
- витрат, що пов'язані з інфляційними кризами, зміною грошових одиниць та облікової ставки НБУ;
- недостатніх рівнів прибутку для негайної виплати дивідендів за акціями банку;
- інших видів обставин (фінансові втрати) [38, 35].

Формування банком резервного фонду дає змогу забезпечити його фінансову стійкість перед негативними зовнішніми та внутрішніми факторами, а також зменшує ймовірність його банкрутства. Порядок формування резервів закріплюється в стратегії розвитку банку, забезпечується шляхом відрахування частини прибутку банківської установи. А також створюються спеціальні резервні фонди для покриття можливих збитків від проведення активних операцій.

Прибуток банку – це внутрішній ресурс банку, який показує ефективність надання своїх банківських операцій та послуг. Прибуток комерційного банку створюється після відрахувань всіх витрат, сплати податків, відрахувань у різні фонди та виплати акціонерам дивідендів. Прибуток банку може бути спрямований на поповнення статутного фонду, збільшення стратегічно важливих резервів банку або на виплату дивідендів за простими акціями.

Пасиви банку являють собою загальну суму залучених і позичених коштів для забезпечення проведення активних операцій банку.

Залучені кошти – це загальна сума коштів на поточних та депозитних рахунках фізичних та юридичних осіб, які залучаються для отримання прибутку, забезпечення ліквідності та господарської діяльності банку. Основну суму складають вільні фінансові кошти суб'єктів господарювання та громадян, які розміщені на депозитних рахунках у банках.

Депозити – це банківські рахунки, на яких фізичні та юридичні особи накопичують власні вільні кошти. Депозитні ресурси банку – це залучені ресурси, які формуються за принципами:

- платежі;
- пунктуальність;
- повернення;
- цільове використання [11, 65].

Вклади, розміщені в банківських установах, прийнято поділяти на строкові та до запитання. Більш детальна класифікація депозитів банківських установ представлена в таблиці 1.2. Депозити до запитання розміщуються на поточному рахунку банківської установи та використовуються їх власниками (фізичними та юридичними особами) для проведення поточних розрахунків за операціями, послугами, які надали чи отримали тощо. Кошти з такого рахунку можуть бути зняті клієнтами в будь-який час за потреби, але не більше суми, внесеної самим клієнтом на рахунок.

Строкові вклади – це кошти, розміщені на рахунку в комерційному банку на період не менше одного місяця, і банківські клієнти можуть їх отримати після

закінчення строку вкладу. Для банківських установ строкові вклади є найкращими видами залучення додаткових грошових ресурсів, оскільки вони стабільні, надійні, допомагають більш чітко спланувати систему розподілу та використання таких коштів, а також можливість отримувати дохід.

Таблиця 1.2

Класифікація депозитів банків [15, 26]

Показник класифікації	Характеристика класифікації
За економічним змістом	активні (розміщені), пасивні (залучені)
За строком користування	до запитання (на вимогу), строкові
За валютою відкриття	в національній валюті, в іноземній валюті
За категоріями вкладників	депозити: банків, за рахунок бюджетних коштів, юридичних осіб, фізичних осіб
За формою визначення власника	іменні, на пред'явника
За резидентністю	депозити резидентів та нерезидентів
За цільовим призначенням	дохідні, гарантійні
За терміном нарахування	щорічне, щоквартальне, щорічне нарахування відсотків, авансові депозити
За способом юридичного оформлення	оформлені угодою, з наданням ощадної книжки або депозитного сертифіката
За режимом функціонування	з правом поповнення і без права

Депозити, особливо строкові, класифікують залежно від терміну надання, виду валюти, що розміщується на депозитному рахунку, процентних ставок (при тому, що чим довший термін відкриття рахунку, тим вища процентна ставка за ним). За умови, якщо клієнт установи хоче достроково розірвати умови строкового договору, відсотки йому не будуть нараховуватися, або будуть не в повному обсязі.

Також до основних напрямків залучення коштів банків відносяться:

- відкриття та ведення поточних рахунків та рахунків до запитання фізичних та юридичних осіб (укладення договорів, нарахування відсотків, поповнення, перерахування коштів, закриття рахунків тощо);
- внески на інші види банківських рахунків;
- випуск банком своїх власних боргових цінних паперів, а саме векселів чи облігацій, для подальшої виплати процентів та вартості цінного папера після його закінчення;

– залучення різних видів кредитів і позик від інших банків [15, 27].

Поширеним видом позикових коштів є залучення міжбанківських кредитів, які в балансі банку створюють окремі статті зобов'язань конкретного банку чи в поточному чи в майбутньому періодах. Міжбанківські кредити можуть надаватися або в національній або в іноземній валюті на певних умовах:

– в одноразовому порядку через оформлення кредитного договору та чітким визначенням суми, процентів, порядку нарахування та сплати процентів, сплати основної суми кредиту, відповідальності за договором кредиту двох сторін;

– на постійній основі через кредитну лінію, в якій умови кредитування та суми кредитних платежів визначаються відповідно до чітко встановлених термінів платежу;

– за наявності кореспондентських рахунків та укладених за ними договорів овердрафту з урахуванням можливих умов міжнародного співробітництва, міжнародного законодавства, валютних курсів тощо;

– кредити овернайт [19, 227].

Отже, пасивні операції банку забезпечують формування необхідного обсягу пасивів і власного капіталу банку, необхідного для здійснення активних операцій, формування достатнього обсягу власного капіталу і резервів, отримання високого рівня прибутковості, забезпечення прозорого і якісного обслуговування, діяльність на ринку банківських послуг, а також забезпечення довіри своїх клієнтів до комерційних банків.

1.3 Напрями управління активами та пасивами комерційного банку

Управління активами банку – це комплексний процес цілеспрямованого визначення напрямів надання банківських послуг з метою досягнення в майбутньому найвищих результатів і ліквідності і прибутковості банку.

Основною метою управління активами банку є оцінка раціональної структури активів банку, визначення шляхів оптимізації банківських послуг і операцій, які приносять найвищий рівень прибутку, підвищення потенціалу прибутку банку.

Основні напрями управління активами повинні включати компоненти, представлені на рисунку 1.5.

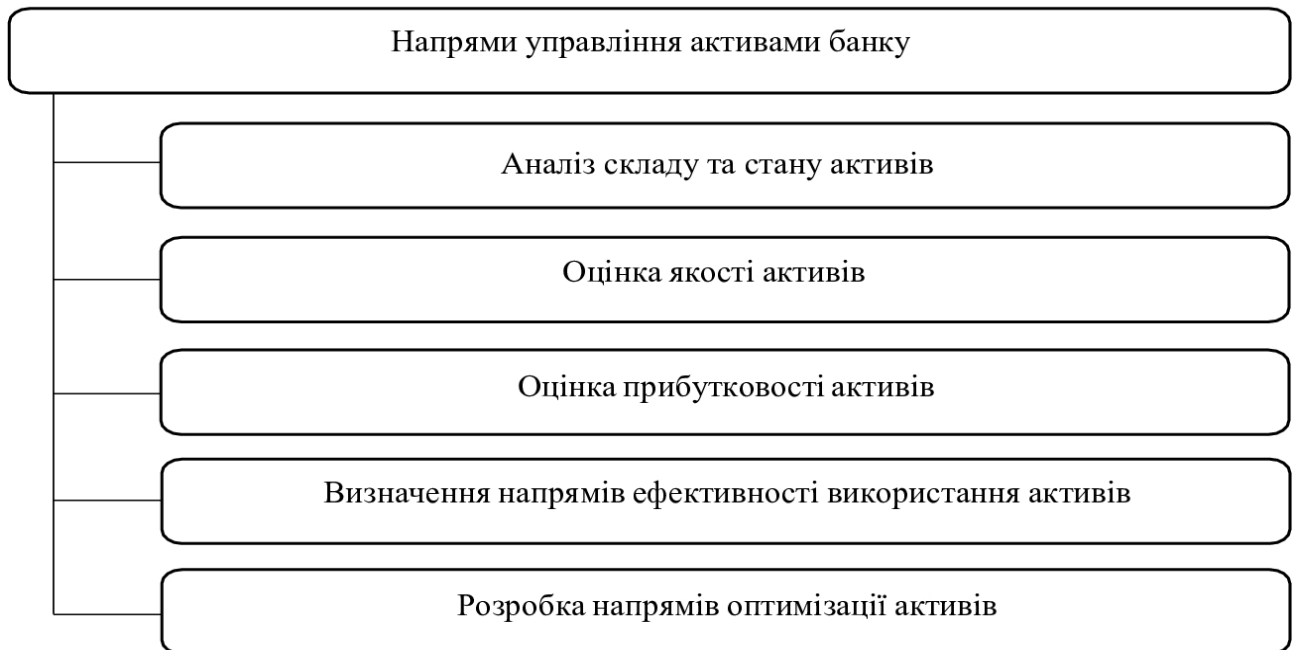

Рис. 1.5 Перелік напрямів управління активами банку [20, 42]

Аналіз складу, а також стану банківських активів здійснюється через горизонтальний та вертикальний аналіз, через аналіз частки кожного виду активів у їхній загальній структурі. Це, у свою чергу, дає можливість оцінити ефективність формування та якість активів.

Оцінка якісного складу банківських активів передбачає загальний аналіз активів за ступенями їх ризику, а також розрахунок показників прибутковості, ліквідності та частки в структурі активів. Коефіцієнтний аналіз активів банку дає змогу оцінити:

- рівень конкурентоспроможності банку;
- рівень прибутковості в залежності від виду операції або банківської послуги;

- стан надійності банку;
- стан розвитку ресурсної бази;
- прибутковість банку [20, 43].

Якісний склад активів значною мірою характеризується співвідношенням між виробничими і невиробничими фондами та витратами банку на власні потреби. Найважливішими в якійській структурі є виробничі фонди, які мають високу оборотність і прибутковість серед клієнтів банку, забезпечують найвищий рівень прибутковості в короткостроковому та довгостроковому періодах і складаються з кредитних та інвестиційних коштів банку.

Формування активів банку здійснюється в такій послідовності:

- за допомогою горизонтального аналізу активів визначається загальна динаміка змін у структурі активів банку;
- проводиться аналіз структури банківських активів за різноманітними класифікаційними ознаками за допомогою вертикального аналізу активів;
- визнається взаємозв'язок між окремими видами активів з укрупненим показником;
- проводиться аналіз темпів зростання активних показників у звітному періоді;
- проводиться аналіз та порівняння показників якості активів банку за різні періоди часу (різні роки) [23, 74].

Оцінка рентабельності передбачає аналіз обсягу доходів від надання банківських послуг та операцій на ринку банківських послуг. Показники рентабельності включають суму процентного та комісійного доходу, отриманого за кожною статтею активу. При цьому доцільно використовувати вертикальний аналіз, який дає змогу:

- виділити окремі види активних операцій та дати оцінку їх значущості в структурі балансу банку;
- визначити ступінь зміни масштабів окремих видів банківських операцій;
- визначати зміну руху залишків за окремими видами рахунків, визначати відхилення за статтями балансу, що впливають на стабільність, прибутковість,

продуктивність, рентабельність та ліквідність активних статей балансу банку.

Важливо використовувати комплексний підхід до управління як активами, так і пасивами банку, розглядати їх як загальну складову всієї ефективної діяльності комерційного банку на ринку банківських послуг та підвищувати їх прибутковість. При цьому сутність менеджменту передбачає формування тієї стратегії банку, яка відповідає його цілям, принципам роботи, потребам ринку банківських послуг та нормативам Національного банку України [29, 342].

Сучасні банківські установи використовують різноманітні стратегії ефективного управління банківськими активами та включають такі складові: раціональне використання коштів для здійснення кредитних та інвестиційних операцій, оцінка ризиків, пов'язаних з активними операціями, оцінка потреб у реалізації окремих видів активних послуг і операцій, аналіз структури управління ефективністю, оцінка впливу факторів (зовнішніх і внутрішніх) на рівень забезпечення якості наданих операцій. Водночас важливо наймати високопрофесійних працівників, здатних надавати прибуткові, надійні послуги.

Управління пасивами банку згруповане залежно від структури пасивів і передбачає роздільне управління пасивами банку та власним капіталом банку. Проте за метою створення, управління, а також розміщення та використання таких фінансових ресурсів вони мають абсолютно різноманітні стратегічні цілі та напрями управління. Складові управління пасивами зображено на рисунку 1.6.

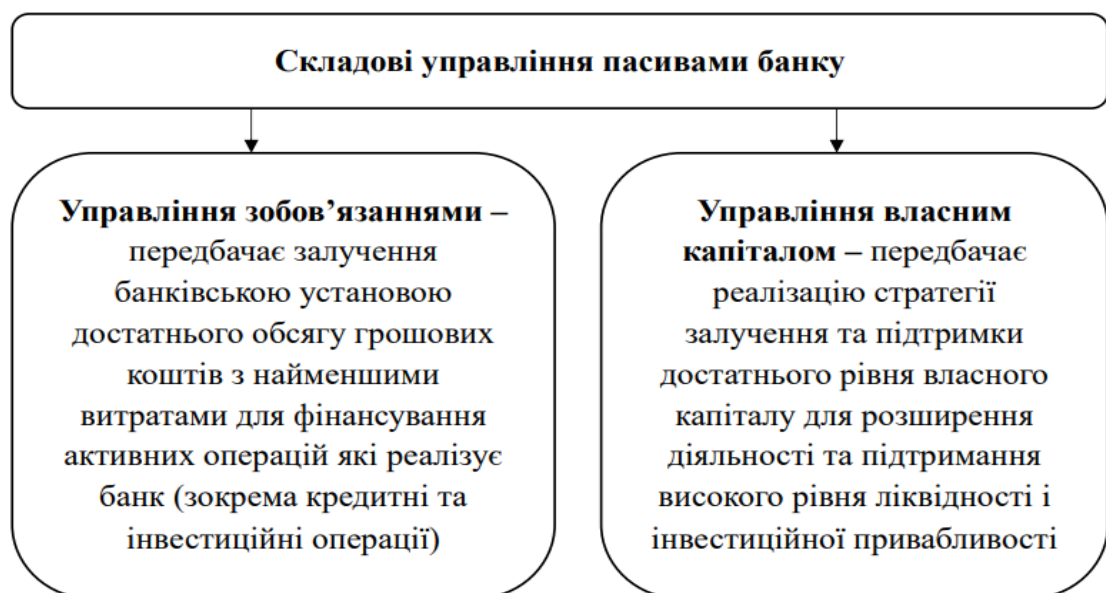

Рис. 1.6 Напрями та складові управління пасивами банку [9, 43]

Найважливішою складовою управління є власний капітал, який складає основу банківської діяльності, її стабільності та ліквідності. У сучасній банківській практиці використовуються два напрями управління власним капіталом:

- 1) спосіб використання внутрішніх джерел поповнення капіталу;
- 2) метод використання зовнішніх джерел поповнення капіталу [10, 28].

За першим методом використовується нерозподілений прибуток банку, який може бути використаний шляхом реінвестування. Використання такого підходу дає можливість якомога швидше вийти на самофінансування та розширити діяльність. Також це один із способів вийти з існуючих акціонерів без залучення нових інвесторів. Чистий прибуток, що направляється на реінвестиції, може бути спрямований на:

- забезпечення достатнього рівня банківського фінансування;
- забезпечення можливості виплати своїм акціонерам дивідендів.

Важливим моментом в управлінні нерозподіленим прибутком під час виплати дивідендів є визначення його розміру, що дасть змогу підвищити ринкову вартість акцій банку на фондовому ринку, підвищити рівень інвестиційної привабливості. Така позиція дасть змогу закріпити позиції банку на ринку банківських послуг, фондовому ринку та фінансовому ринку як надійного агента цього ринку.

Найбільш оптимальною дивідендною політикою комерційного банку є та політика, яка може максимізувати ринкову вартість акцій банку на цьому ринку. Для цього банківським установам потрібно проводити активну політику, а також впроваджувати стратегію збільшення чистого прибутку.

Управління пасивами банку зорієнтоване на залучення банком достатнього обсягу коштів фізичних та юридичних осіб (на депозитні рахунки банку) для фінансування своїх активних операцій. При цьому рівень ефективності управління залученими фінансовими ресурсами визначається наступними факторами:

- коефіцієнт вартості залучених коштів нижчий від вартості розміщених

коштів, що дасть можливість отримати більший процентний дохід;

– обсяг залучених фінансових ресурсів повинен бути надійним та диверсифікованим, і обов'язково спрямованим на їхнє фективне розміщення;

– обов'язкове формування резервів на виплату відсотків за вкладами фізичних та юридичних осіб [10, 29].

Для ефективного залучення та управління пасивами банку використовуються два методи: ціновий і неціновий. Методи ціноутворення засновані на використанні процентної ставки за депозитом як основного важеля формування залучених ресурсів на різні терміни і в різних валютах. Збільшення або зниження процентної ставки дозволяє контролювати попит на депозитні ресурси, обсяг залучених коштів від фізичних та юридичних осіб, визначати обсяг вільних ресурсів у розпорядженні фізичних осіб.

Нецінові методи засновані на використанні методів заохочення клієнтів і не пов'язані з відсотковими ставками. Вони включають:

- рекламу;
- підвищення рівня обслуговування клієнтів, індивідуальний підхід;
- розширення обсягу додаткових послуг та зон обслуговування;
- індивідуальний підхід до клієнта, виготовлення спеціальних карток тощо;
- адаптацію графіка роботи банку до потреб клієнта;
- наявність зручних і безкоштовних банківських додатків [13, 308].

Українські банки використовують цінові методи залучення коштів на депозитні рахунки, вважаючи це найбільш привабливим методом отримання необхідної суми для розміщення в активи. Також управління пасивами базується на принципах, які мають забезпечити ефективний розподіл ресурсів банківської установи.

При цьому управління банківськими пасивами має забезпечувати здатність формувати достатній рівень власного капіталу для захисту власних інтересів і забезпечення власної безпеки, з іншого боку, формування пасивів, рівень яких повинен постійно контролювати та розраховувати ефективність їх залучення.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА АКТИВІВ ТА ПАСИВІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз динаміки активів та пасивів банківської системи України

Сучасний стан українських банків значною мірою залежить від воєнного стану, економічної та політичної ситуації в нашій країні, кількості комерційних банків, а також державної підтримки банківської системи в умовах кризових явищ, що негативно позначається не лише на їх кількості (Рис. 2.1), а й на результатах їх діяльності.

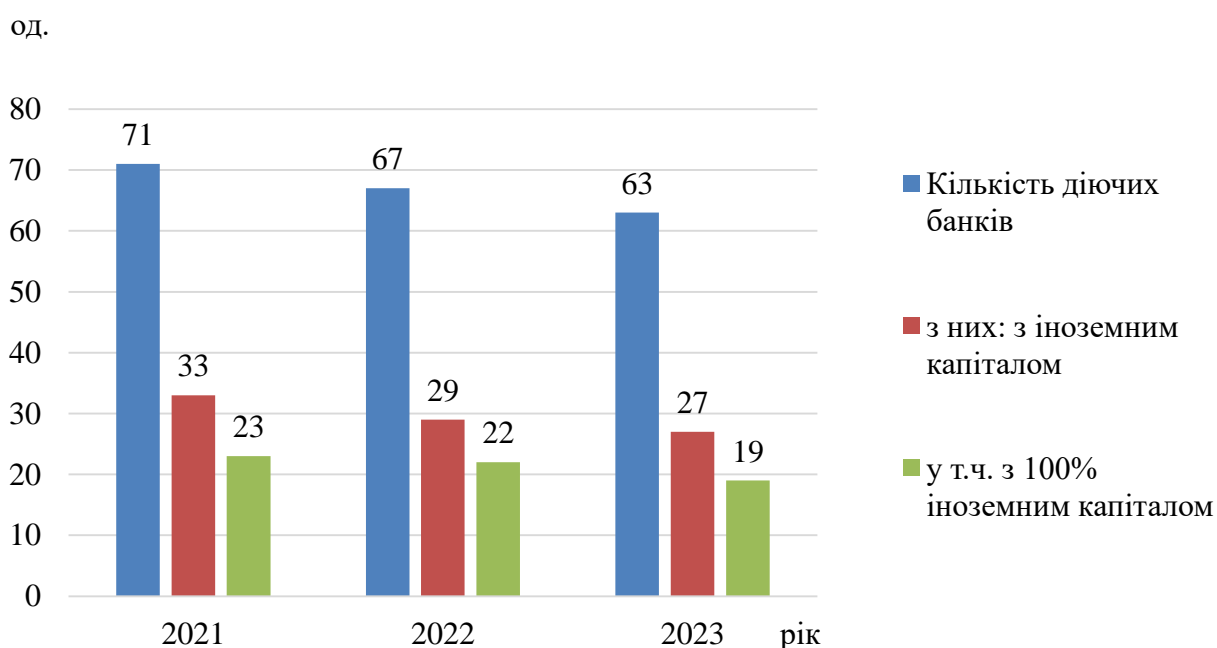

Рис. 2.1 Динаміка кількості банків України протягом 2021-2023 років [39]

Загальна кількість банківських установ, які проводять свою діяльність в Україні у складі нашої банківської системи скоротилася з 71 банківської установи у 2021 році до 63 банків на кінець 2023 року. Відповідно кількість

банківських установ скоротилася за досліджувані нами роки на 8 одиниць.

Кількість банків з іноземним капіталом скоротилася на 6 одиниць і склала 27 банків порівняно із 33 у 2021 році.

А банки із 100% іноземним капіталом скоротилися із 23 одиниць у 2021 році до 19 на кінець 2023 року (-4 банківські установи).

Незважаючи на зменшення кількості банків їхні активи протягом 2021-2023 років значно зростають і показують позитивну тенденцію щороку (Рис. 2.2).

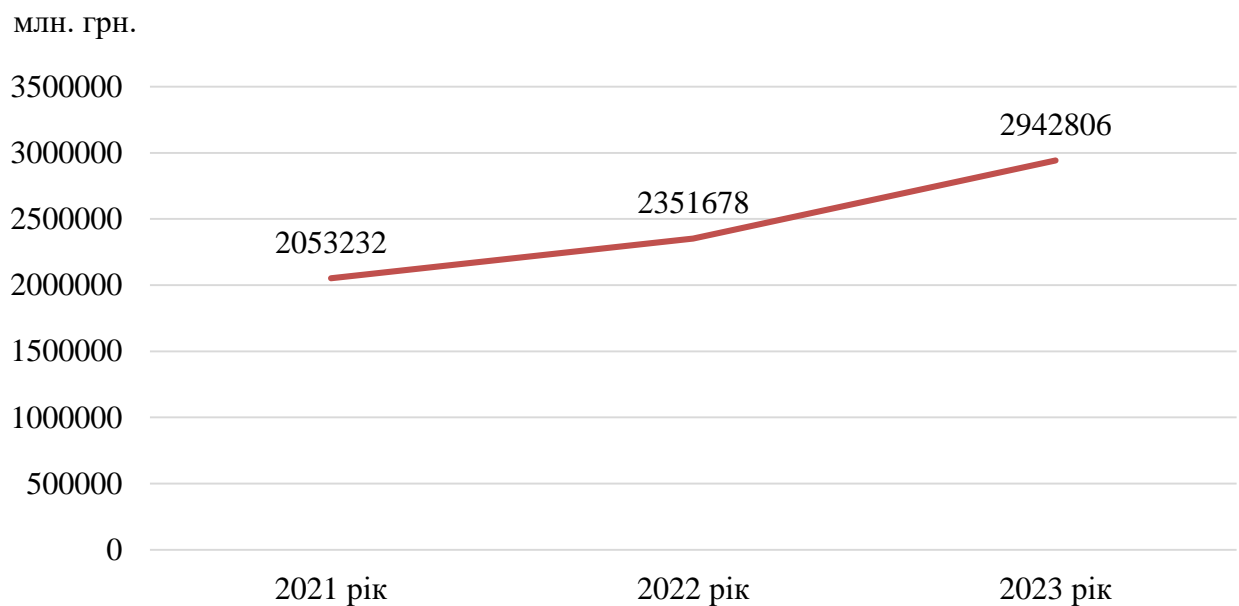

Рис.2.2 Динаміка активів комерційних банків за 2021-2023 роки [39]

Як видно з рисунку 2.2 спостерігається позитивна динаміка збільшення величини активів банків, протягом 2021-2023 років вони зросли на 889574 млн. грн. і у 2023 році склали 2942806 млн. грн.

Склад активів по окремим статтям у 2021-2023 поданий у таблиці 2.1.

Загальна сума активів банківської системи України протягом 2021-2023 років зросла на 889574 млн. грн., що є позитивною динамікою для українських банківських установ в умовах війни, економічної кризи та скорочення доходності клієнтів. Також протягом 2021-2023 років зросли:

- активи в іноземній валюті на 247421 млн. грн.;
- загальні активи (не скориговані на резерви) на 950297 млн. грн.;
- загальні активи (не скориговані) в іноземній валюті на 243916 млн. грн.;

- готівкові кошти на 4383 млн. грн.;
- кошти в НБУ на 178516 млн. грн.;
- коррахунки, що відкриті в інших банках на 174881 млн. грн.;
- цінні папери на 230 175 млн. грн.

Таблиця 2.1

Динаміка складу активів банківської системи України за 2021-2023 роки [39]

млн. грн.

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+;-)	
				2022/2021	2023/2022
Активи	2053232	2351678	2942806	298446	591128
Активи в іноземній валюті	583133	731006	830554	147873	99548
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями)	2358324	2716794	3308621	358470	591827
з них: нерезиденти	234983	416904	534751	181921	117847
Загальні активи (не скориговані на резерви за активними операціями) в іноземній валюті	678862	819633	922778	140771	103145
Готівкові кошти	75375	74760	79758	-615	4998
Банківські метали	384	156	120	-228	-36
Кошти в Національному банку України	34973	82485	213489	47512	131004
Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках	172868	315085	347749	142217	32664
Строкові вклади в інших банках та кредити, надані іншим банкам	60096	51010	57439	-9086	6429
Кредити надані клієнтам	1065347	1036213	1024852	-29134	-11361
Резерви за активними операціями банків (з урахуванням резервів за операціями, які обліковуються на позабалансових рахунках)	308349	369936	370600	61587	664

Проте відбулося також і скорочення за такими статтями балансу: обсяги банківських металів скоротилися на 264 млн. грн., строкові вклади в інших банках скоротилися на 2657 млн. грн., кредити надані клієнтам скоротилися на 40495 млн. грн.

Як видно з таблиці 2.1, у складі активних операцій банківських установ одну з найбільших частин у 2021, 2022 та 2023 роках займали кредити, які надані

фізичним та юридичним особам – клієнтам банків (Рис. 2.3).

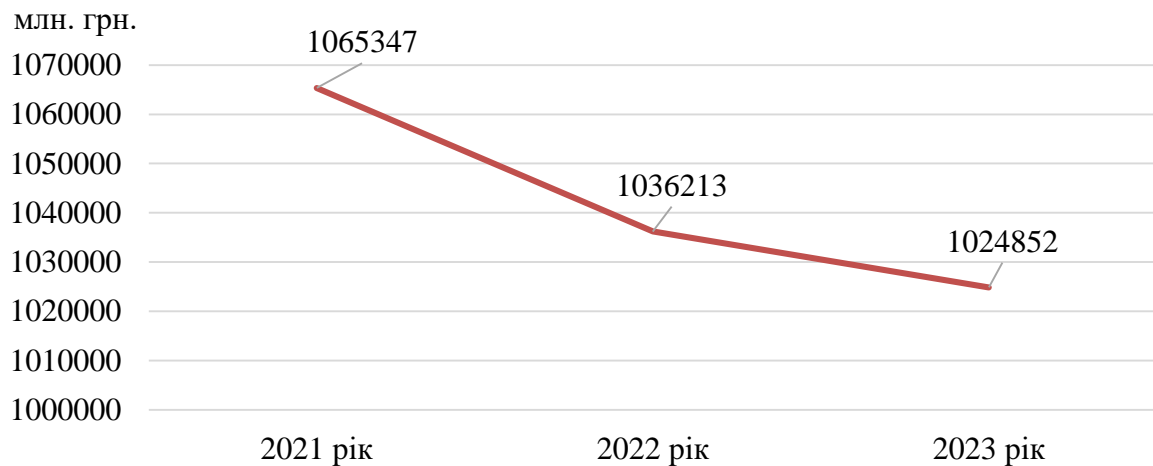

Рис. 2.3 Динаміка кредитів наданих клієнтам у 2021-2023 роках [39]

Обсяги кредитів у 2022 році скоротилися на 29134 млн. грн. у порівнянні з 2021 роком та на 11361 млн. грн. у 2023 році порівняно з 2022 роком. Така ситуація пов'язана з низьким рівнем доходів суб'єктів господарювання та можливістю брати кредити, через страх клієнтів не повернути необхідну суму в умовах війни.

Динаміка складу кредитів наданих клієнтам банківською системою України протягом 2021-2023 років представлена у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Динаміка складу кредитів наданих клієнтам банківською системою України за 2021-2023 роки [39]

млн. грн.

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+;-)	
				2022/2021	2023/2022
Кредити надані клієнтам	1065347	1036213	1024852	-29134	-11361
кредити, що надані органам державної влади	26973	24809	18349	-2164	-6460
кредити, що надані суб'єктам господарювання	795513	801413	783864	5900	-17549
кредити, що надані фізичним особам	242633	209943	222590	-32690	12647
кредити, надані небанківським фінансовим установам	228	48	49	-180	1

Значна частина кредитів у складі кредитного портфеля надається саме суб'єктам господарювання, а саме: різним підприємствам, фірмам різного розміру (малим, середнім та великим), а також різної форми власності. У 2022 році суми кредитів наданих суб'єктам господарювання зросли з 795513 млн. грн. у 2021 році до 801413 млн. грн. у 2022 році, тобто на 5900 млн. грн. За підсумками 2023 року загальна сума кредитів скоротилася на 17549 млн. грн.

Кредити, які надаються банками фізичним особам, здебільшого це споживчі цільові кредити, скоротилися з 242633 млн. грн. у 2021 році до 209943 млн. грн. у 2022 році. За 2023 рік даний вид кредитування зріс на 12647 млн. грн. Кредити органам влади скоротилися з 26973 млн. грн. у 2021 році до 18349 млн. грн. у 2023 році.

Також варто проаналізувати частку непрацюючих кредитів в загальній сумі наданих кредитів банківською системою України за 2021-2023 роки.

Таблиця 2.3

Динаміка частки непрацюючих кредитів в загальній сумі наданих кредитів банківською системою України за 2021-2023 роки [39]

млн. грн.

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+;-)	
				2022/2021	2023/2022
Кредити корпоративному сектору	835658	847586	828444	11928	-19142
непрацюючі кредити	301665	363321	365532	61656	2211
частка непрацюючих кредитів, %	36,10	42,87	44,12	7	1
Кредити фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями)	256291	224260	240825	-32031	16565
непрацюючі кредити	43210	68272	56636	25062	-11636
частка непрацюючих кредитів, %	16,86	30,44	23,52	14	-7
Міжбанківські кредити, депозити (за виключенням коррахунків)	30581	36917	43144	6336	6227
непрацюючі кредити	256	4	0	-252	-4
частка непрацюючих кредитів, %	0,84	0,01	0,00	-1	0
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	27037	24800	18361	-2237	-6439
непрацюючі кредити	0	507	191	507	-316
частка непрацюючих кредитів, %	0,00	2,04	1,04	2	-1

Аналізуючи кредити корпоративному сектору ми можемо спостерігати, що непрацюючі кредити зростали у 2022 році на 61657 млн. грн., а у 2023 році ще на 2211 млн. грн.

Якщо аналізувати частку непрацюючих кредитів корпоративному сектору, то вона зросла відповідно на 7% та 1% за 2022 та 2023 роки (2022 рік – 42,87%; 2023 рік – 44,12%).

Частка непрацюючих кредитів наданих фізичним особам протягом 2022 року виросла на 14% і склала 30,44% порівняно із 16,86% у 2021 році, а за 2023 рік вона скоротилася на 7% і склала на кінець року 23,52%.

Частка непрацюючих міжбанківських кредитів була дуже маленькою за досліджувані нами 2021-2023 роки, а саме: у 2021 році вона склала 0,84%, у 2022 році – 0,01% і у 2023 році не було непрацюючих кредитів.

Щодо непрацюючих кредитів, наданих органами державної влади та місцевого самоврядування, то у 2021 році не було непрацюючих кредитів, у 2022 році їхня частка склала 2,04% а у 2023 році частка скоротилася на 1% і склала 1,04%.

Кризові явища, які негативно впливають на економіку країни, фінансові суб'єкти, фінансових агентів ринку, банківську систему, знижують її здатність отримувати прибуток і надавати якісні послуги.

За даними НБУ, протягом 2021-2023 років кількість філій (відділень) банківських установ скоротилася більш ніж на 20% з 6685 до 5138 одиниць. Основна частина припадає на південно-східні райони, де відбувалася окупація наших територій, де відбуваються постійні обстріли та руйнування приміщень.

Також негативні чинники вплинули на структуру пасивів українських банків протягом 2021-2023 років (Рис. 2.4).

Як видно з рисунку 2.4 пасиви банківських установ протягом 2021-2023 років збільшилися на 889574 млн. грн. Банківські пасиви це є власні, позичені, а також залучені фінансові ресурси банку, які у звітності поділяються на:

- власний капітал комерційних банків;
- зобов'язання банків.

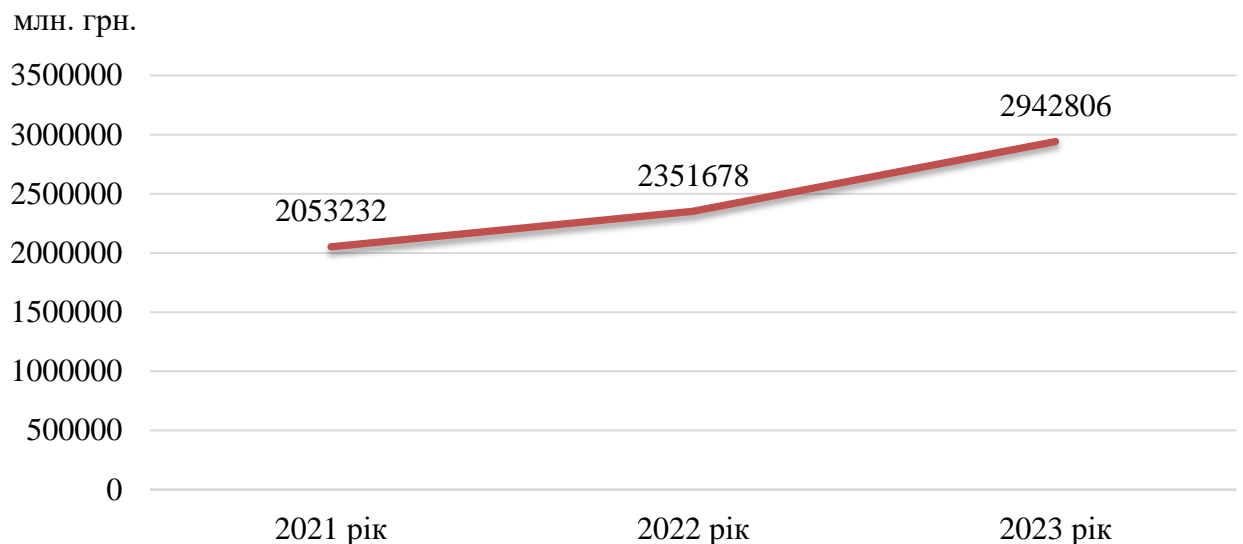

Рис. 2.4 Динаміка пасивів комерційних банків у 2021-2023 роках, млн. грн.

За обсягами формування зобов'язання займають велику частину, тому що вони формують значну частину залучених коштів, які формуються через депозити фізичних та юридичних осіб, які направляються на здійснення різних активних операцій та надання кредитів.

Динаміка зобов'язань та власного капіталу банківських установ подана на рисунку 2.5.

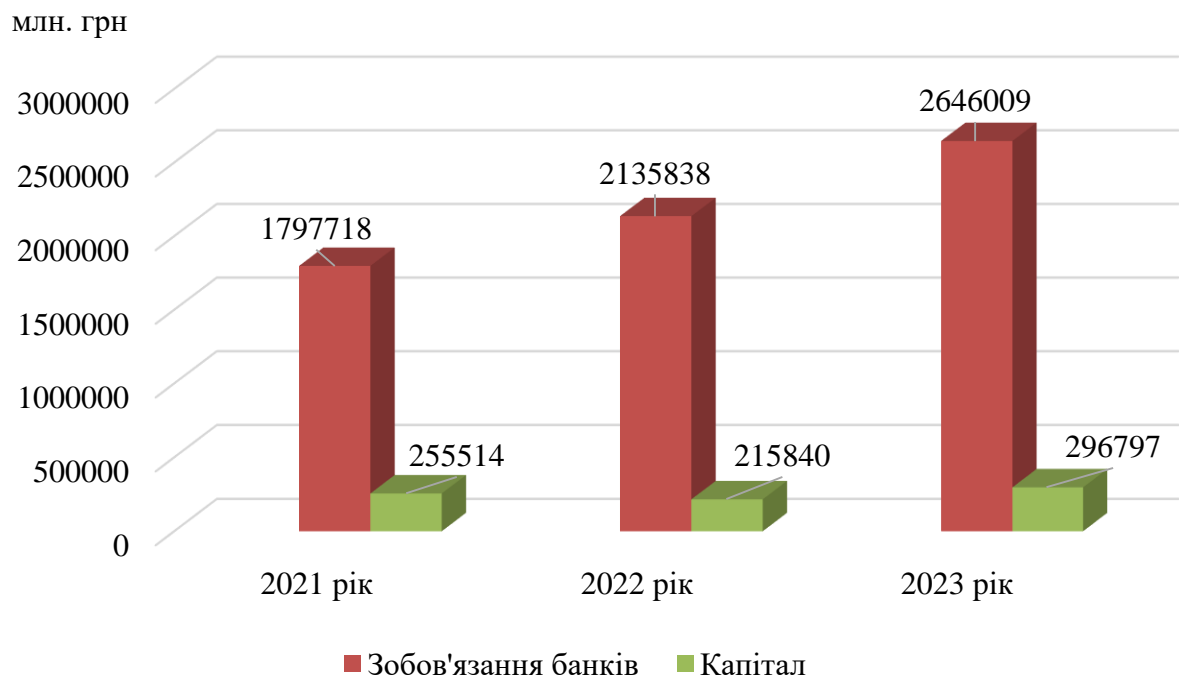

Рис. 2.5 Динаміка зобов'язань та власного капіталу банків за 2021-2023 роки, млн. грн. [39]

Протягом 2021-2023 років спостерігалось зростання зобов'язань банків, приріст у 2022 році склав 510171 млн. грн. у порівнянні з 2021 роком, а у 2023 – 848291 млн. грн. Капітал банку зазнав незначного збільшення (на 41283 млн. грн.), що пояснюється тим що протягом трьох аналізованих років кількість банківських установ, які, або закрилися, або збанкрутували складають 8 установ, що зменшило розмір капіталів. Незначне зростання пов'язане із збільшенням їхніх резервних фондів або їхніх прибутків протягом попередніх років.

Аналіз окремих статей банківських пасивів протягом 2021-2023 років поданий у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Динаміка складу пасивів банківської системи України за 2021-2023 роки [39]

млн. грн.

Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+;-)	
				2022/2021	2023/2022
Пасиви	2 053232	2351678	2942806	298446	591128
Капітал	255514	215840	296797	-39674	80957
з нього: статутний капітал	481535	407021	404751	-74514	-2270
Зобов'язання банків	1797718	2135838	2646009	338120	510171
Зобов'язання банків в іноземній валюті	613334	799056	867509	185722	68453
Строкові вклади (депозити) інших банків та кредити, що отримані від інших банків	24948	6457	6763	-18491	306
Кошти суб'єктів господарювання	758434	889526	1260155	131092	370629
Кошти фізичних осіб (з ощадними (депозитними) сертифікатами)	726898	933240	1084281	206342	151041
Кошти небанківських фінансових установ	41410	53188	61741	11778	8553

Загальна динаміка банківських пасивів протягом аналізованих нами періодів постійно зростає і як результат показує позитивну динаміку: так у структурі пасивів більше 85% належить саме зобов'язанням, які формуються за рахунок залучення депозитів юридичних та фізичних осіб як в національній так і в іноземній валюті.

Протягом 2021-2023 років обсяги строкових депозитів інших банків скоротилися на 18491 млн. грн. за підсумками 2022 року та вирости на 306 млн.

грн. за підсумками 2023 року. Кошти суб'єктів господарювання зростали на 131092 млн. грн. та 370629 млн. грн. у 2022 та 2023 роках відповідно. Кошти фізичних осіб зросли з 726898 млн. грн. у 2021 році до суми у 1084281 млн. грн. у 2023 році. І кошти небанківських фінансових установ вирости з 41410 млн. грн. до 61741 млн. грн. за результатами 2023 року.

Проаналізуємо графічно динаміку зміни коштів банків, суб'єктів господарювання, фізичних осіб та небанківських фінансових установ да допомогою Рис. 2.6

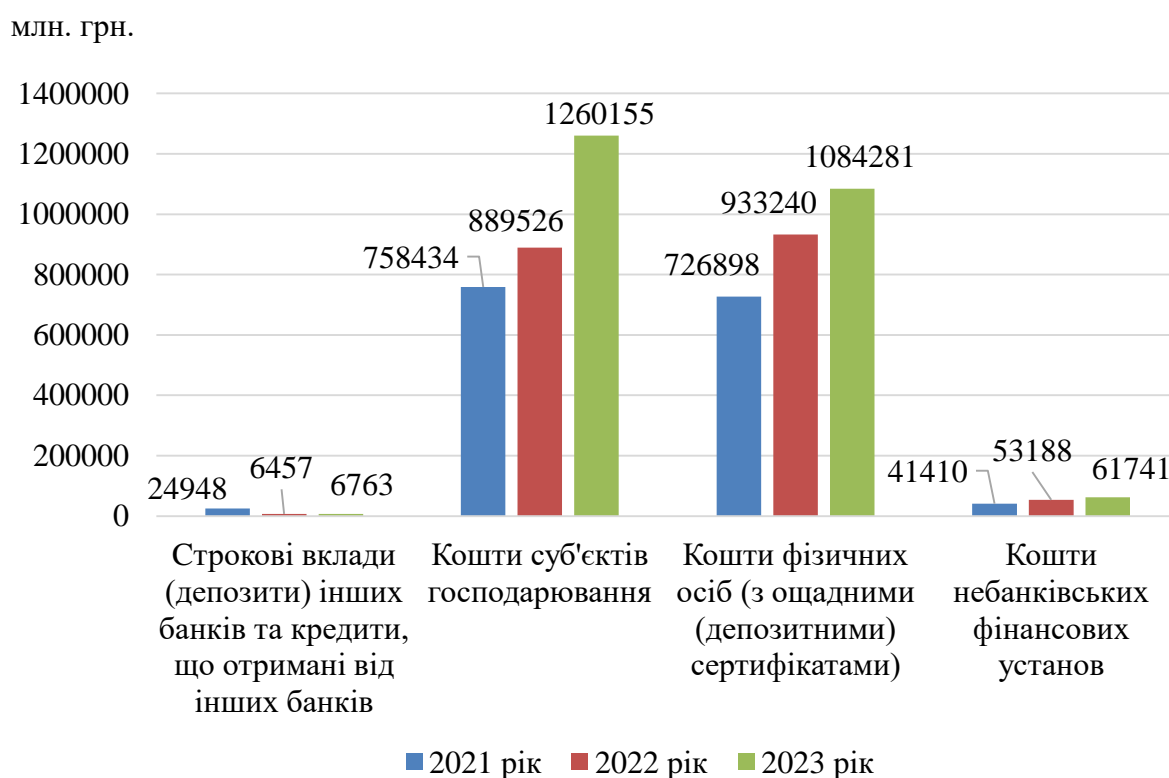

Рис. 2.6 Динаміка депозитів банківської системи України за 2021-2023 роки, млн. грн. [39]

Друга складова пасивів банків власний капітал, який формує ту частину ресурсів банків, яка належить саме акціонерам, власникам банків. Так, протягом 2021-2023 років відбулося скорочення обсягів статутного капіталу банків (Рис. 2.7).

Статутний капітал банків скоротився з 481535 млн. грн. у 2021 році до 407021 млн. грн. у 2022 році, а за підсумками 2023 року він становив 404751

млн. грн., що є наслідком припинення діяльності 8 банків протягом проаналізованих 2021-2023 років та відсутності будь-яких додаткових обсягів емісій акцій банками.

млн. грн.

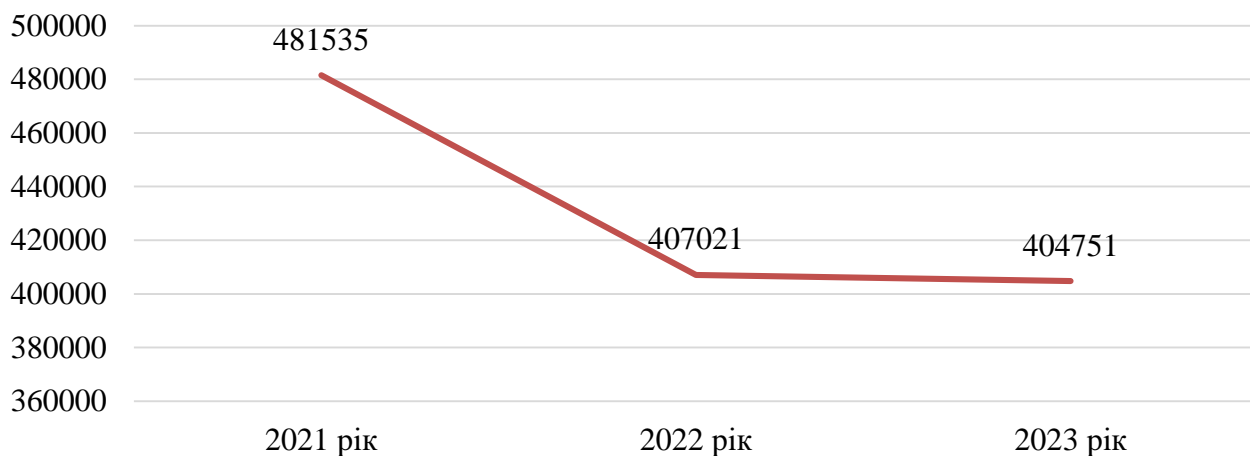

Рис. 2.7 Динаміка статутного капіталу банків у 2021-2023 роках, млн. грн.

За результатом аналізу обсягів отриманих доходів, що поповнили відповідно власний капітал банківських установ у 2022 році були: АТ «Приватбанк», АТ «Райфайзен Банк», АТ «ПУМБ», АТ «Укрсиббанк» і закриває нашу п'ятірку лідерів АТ «ОТП Банк».

За прогнозами провідних експертів механізм управління пасивними операціями банківських установ повинен базуватися на викликах сучасних негативних явищ, а також потребі клієнтів зберігати свої кошти та заощадження на рахунках, диверсифікації національних та валютних збережень населення.

2.2 Оцінка ефективності механізму управління активами та пасивами банків

Протягом останніх 1,5 років центральний банк нашої країни намагається

утримувати рентабельність всіх українських банків на більш-менш стабільному рівні, незважаючи на всі кризові явища та фактори, які дуже сильно впливають на діяльність комерційних банків.

Загальна рентабельність капіталу банків (ROE) у 2023 році на рівні 31,61% (Рис. 2.8) свідчить про позитивні тенденції щодо стану банків та банківської системи в цілому, проте основним джерелом прибутків були саме відсоткові доходи наших найбільших державних банків, які здійснювали інвестиційні операції в ОВДП та депозитні сертифікати НБУ, що в кінцевому результаті дало змогу отримати значні доходи по відсоткам за цінними паперами.

Проте, якщо наш комерційні банки збільшать відрахування до своїх резервних фондів відповідно до рівня довоєнного часу, тоді рентабельність капіталу значно знизиться.

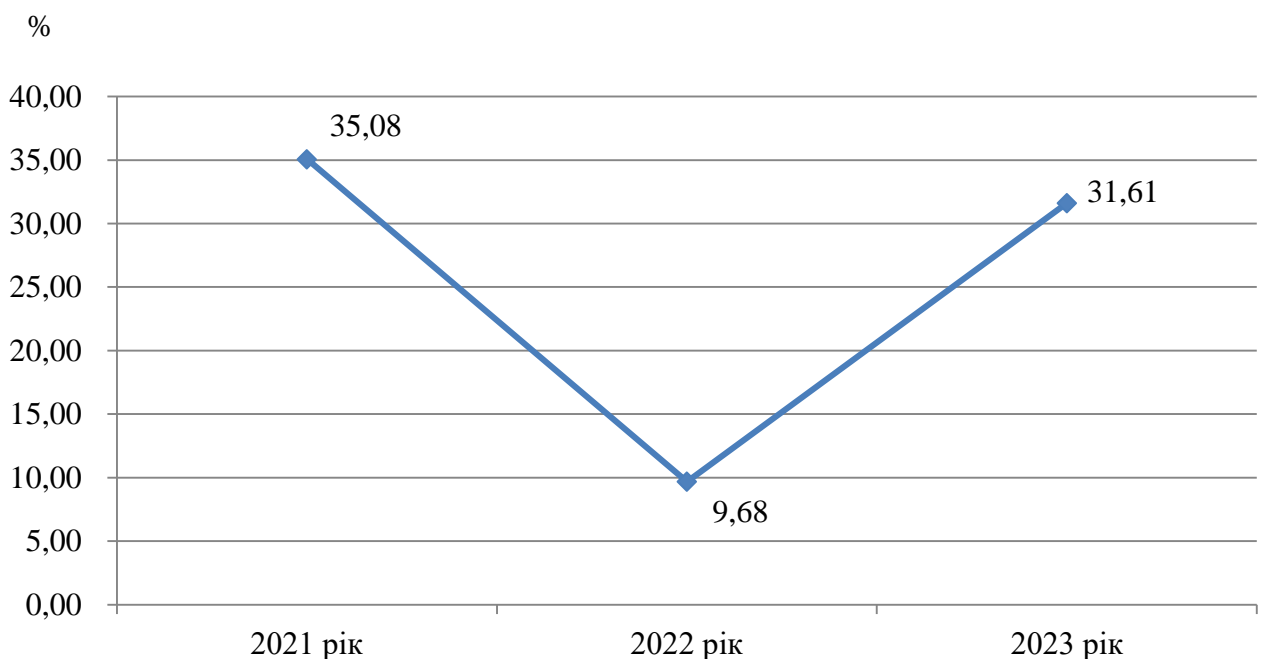

Рис. 2.8 Динаміка рентабельності капіталу банків протягом 2021-2023 років, % [39]

У 2022 році рентабельність капіталу банківської системи України зменшилася на 25,4% в порівнянні з 2021 роком, що є показником низького рівня прибутковості. А уже за підсумками 2023 року рентабельність капіталу зросла на 21,93% і склала 31,61%.

Варто зазначити, що саме кредитні банківські операції та значні зростання обсягів інвестиційних операцій банків в ОВДП та депозитні сертифікати НБУ дали змогу підвищити як свій рівень рентабельності, так і самих клієнтів банків, а також підвищити рентабельність активів.

Рентабельність активів банків за 2021-2023 роки представлена на Рис. 2.9.

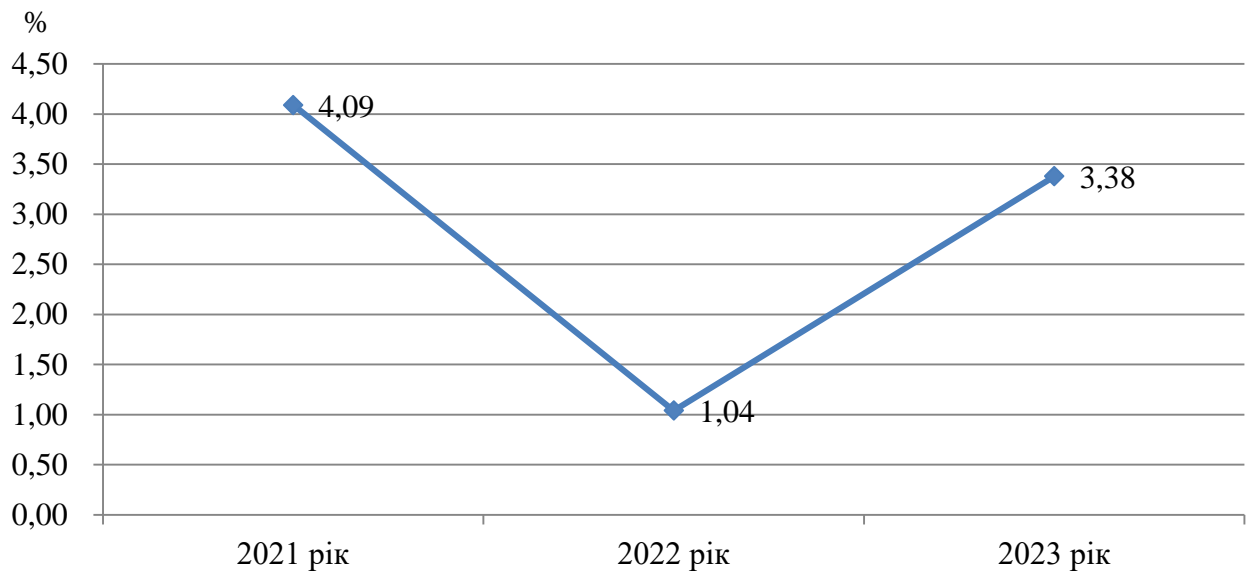

Рис. 2.9 Динаміка рентабельності активів банківської системи України за 2021-2023 роки, % [39]

Показник рентабельності активів у 2022 році становив 1,04 %, що на 3,05% менше ніж у 2021 році, а у 2023 році даний показник зріс на 2,34% і склав на кінець 2023 року 3,38%.

Для можливих майбутніх та вже існуючих своїх клієнтів банків, Національний банк України радить звертати увагу саме на показники прибутковості комерційних банків, які розміщуються на офіційній сторінці як конкретної банківської установи так і самого центрального банку країни, а також обсяги їхніх відрахувань до резервних фондів.

Динаміка банківських резервів за активними операціями протягом 2021-2023 років представлено на Рис. 2.10.

Як видно з Рис. 2.10 суми резервів, які комерційні банки формували на покриття можливих збитків за активними операціями у 2022 році зросли на 61587 млн. грн. у порівнянні з 2021 роком і склали у 2022 році 369936 млн. грн. (2021

рік – 308349 млн. грн.), а за підсумками 2023 року їхня сума ще виросла на 664 млн. грн. і вони склали на кінець року 370600 млн. грн.

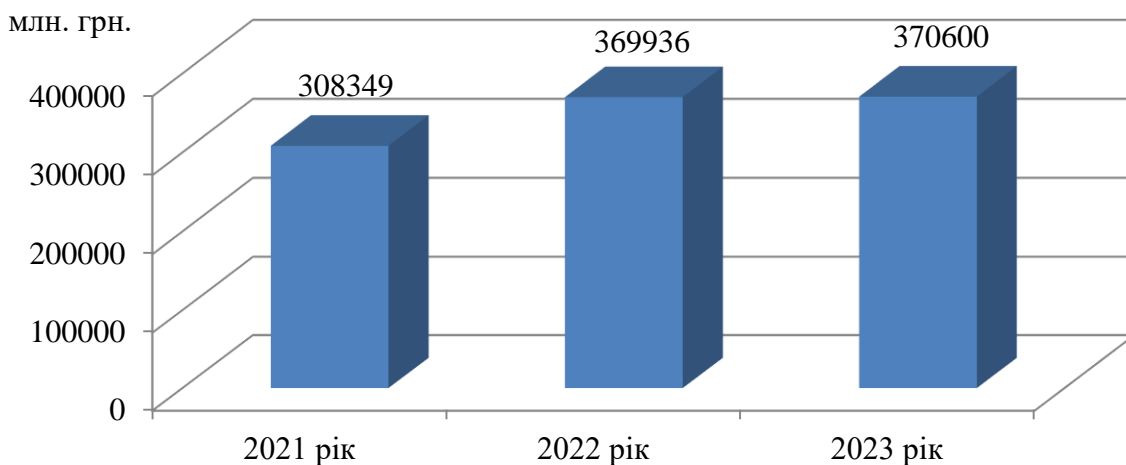

Рис. 2.10 Динаміка резервів банківської системи України за активними операціями за 2021-2023 роки, млн. грн. [39]

За рекомендаціями НБУ банки зобов'язані у період воєнного стану збільшувати власні резерви враховуючи: напрями фінансування та підтримки економіки України; рівень облікової ставки НБУ та рівень підтримки банків; рівень інфляції в країні; рівень фінансового достатку та спроможності громадян.

Важливою частиною визначення ефективності управління активами і пасивами є рівень комісійних та процентних доходів банків (Рис. 2.11).

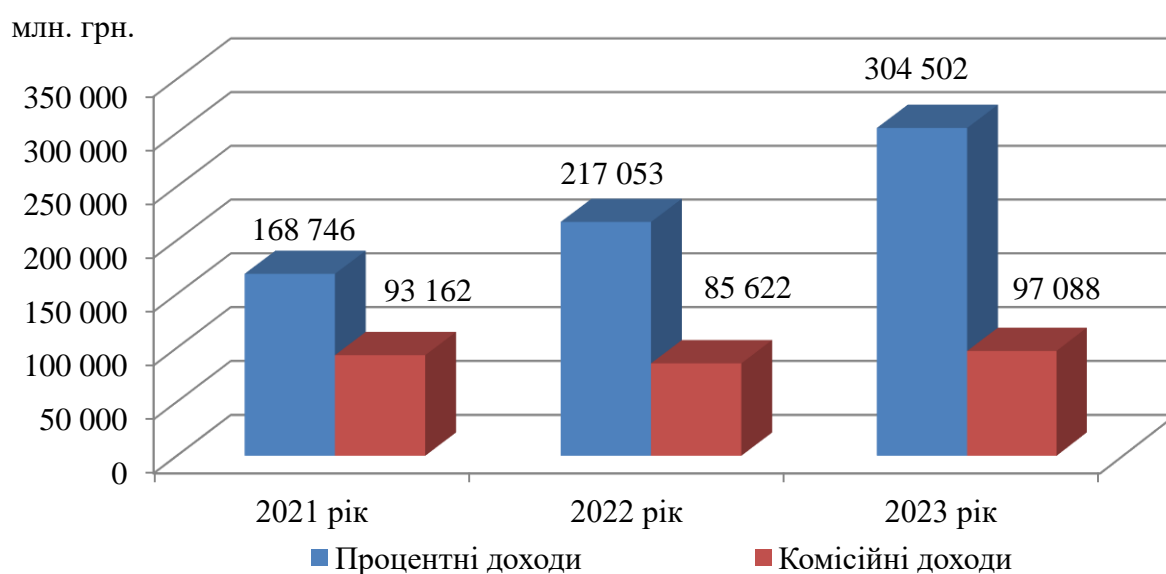

Рис. 2.11 Динаміка процентних та комісійних доходів банків протягом 2021-2023 років, млн. грн. [39]

Сума процентних доходів у 2022 році зросла на 48307 млн. грн. у порівнянні з 2021 роком і склали 217053 млн. грн. (2021 рік – 168746 млн. грн.). За 2023 рік процентні доходи виросли ще на 87449 млн. грн. і дорівнювали на кінець року 304502 млн. грн.

Комісійні доходи у 2022 році скоротилися на 7540 млн. грн. порівняно з 2021 роком і склали 85622 млн. грн. Протягом 2023 року комісійні доходи виросли на 11466 млн. грн. і дорівнювали на кінець року 97088 млн. грн.

Витрати банків протягом 2021-2023 років представлені на рисунку 2.12.

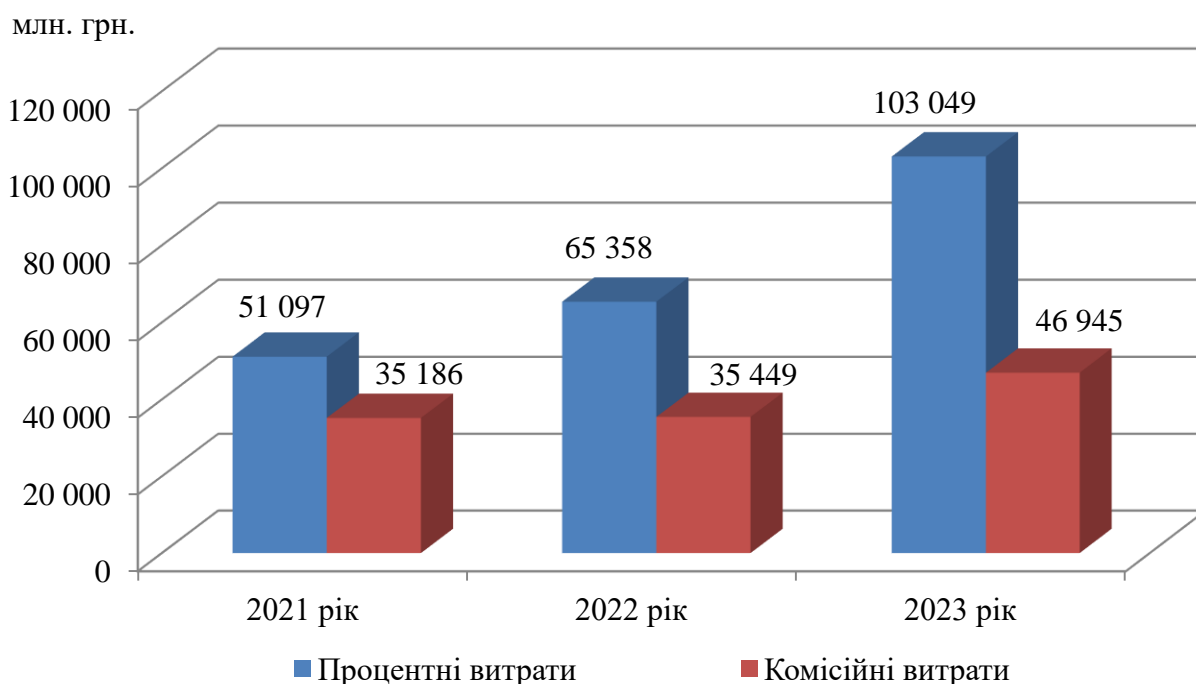

Рис. 2.12 Динаміка процентних та комісійних витрат банків протягом 2021-2023 років, млн. грн. [39]

Сума процентних витрат у 2022 році склала 65358 млн. грн., що на 14261 млн.грн. більше ніж у 2021 році (2021 рік – 51097 млн. грн.). За підсумками 2023 року процентні витрати виросли на 37691 млн. грн. і склали на кінець року 103049 млн. грн.

Комісійні витрати склали у 2022 році 35449 млн. грн., що на 263 млн. грн. більше порівняно із 2021 роком. А у 2023 році комісійні витрати виросли на 11496 млн. грн. і дорівнювали на кінець 2023 року 46945 млн. грн.

Розмір чистого прибутку (збитку) банківської системи України у 2021-2023 роках представлений на рисунку 2.13.

млн. грн.

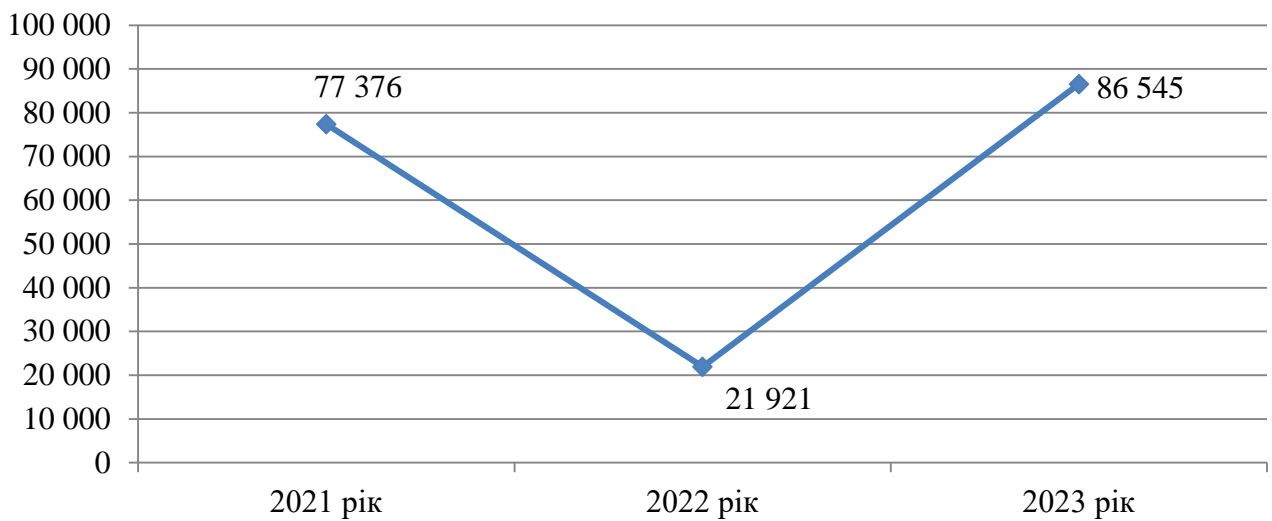

Рис. 2.13 Динаміка чистого прибутку (збитку) банківської системи України за 2021-2023 роки, млн. грн. [39]

Так, аналізуючи динаміку результатів діяльності банківської системи України за 2021-2023 роки ми можемо відмітити, що наш банківський сектор отримував за 3 аналізовані нами роки чисті прибутки, що є позитивною динамікою.

За підсумками 2021 року банківська система України отримала 77376 млн. грн. чистого прибутку. За підсумками 2022 року комерційні банки отримали 21921 млн. грн. чистого прибутку, що є на 55455 млн. грн. менше порівняно із 2021 роком. Зменшення рівня прибутковості банків у 2022 році свідчить про негативну динаміку, а також зменшення ефективності управління як пасивами так і активами. А за підсумками 2023 року банківська система отримала на 64624 млн. грн. більше чистого прибутку порівняно із 2022 роком і цей фінансовий результат склав 86545 млн. грн.

Можна зробити висновок, що незважаючи на дуже важкі роки діяльності наша банківська система працює і механізм управління активами та пасивами виправдовує себе.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

3.1 Методи удосконалення управління активами банку

У процесі здійснення своєї діяльності вітчизняні комерційні банки сьогодні стикаються з дуже великою кількістю негативних загроз, факторів, а також зовнішніх впливів, які звичайно знижують саму прибутковість та ефективність управління ресурсами та активами банку.

Для впровадження ефективної системи управління активами банкам необхідно визначити ключові напрямки роботи, ключові цілі яких необхідно досягати певними методами:

- надання високоякісних, зрозумілих, прозорих та надійних банківських послуг та операцій;
- забезпечення якомога вищого рівня прибутку від проведення активних послуг;
- підвищення прибутковості активів банку;
- зниження рівня ризикових операцій (особливо це стосується кредитів, наданих фізичним та юридичним особам);
- збільшення розміру інвестиційних портфелів банків;
- інформування існуючих та потенційних клієнтів про можливі нові операції, послуги банку;
- підвищення довіри до банківських установ;
- покращення захисту клієнтів банку [6, 38].

Визначення чітких цілей дозволяє сформувати найбільш ефективні напрями та методи управління активами банку. Водночас у сучасних умовах

управління має враховувати війну в країні, економічну кризу, вплив інфляції на стан гривні, рівень фінансового забезпечення економіки, рівень життя людей.

Можна виокремити наступні важливі методи покращення управління активами банку (Рис. 3.1):

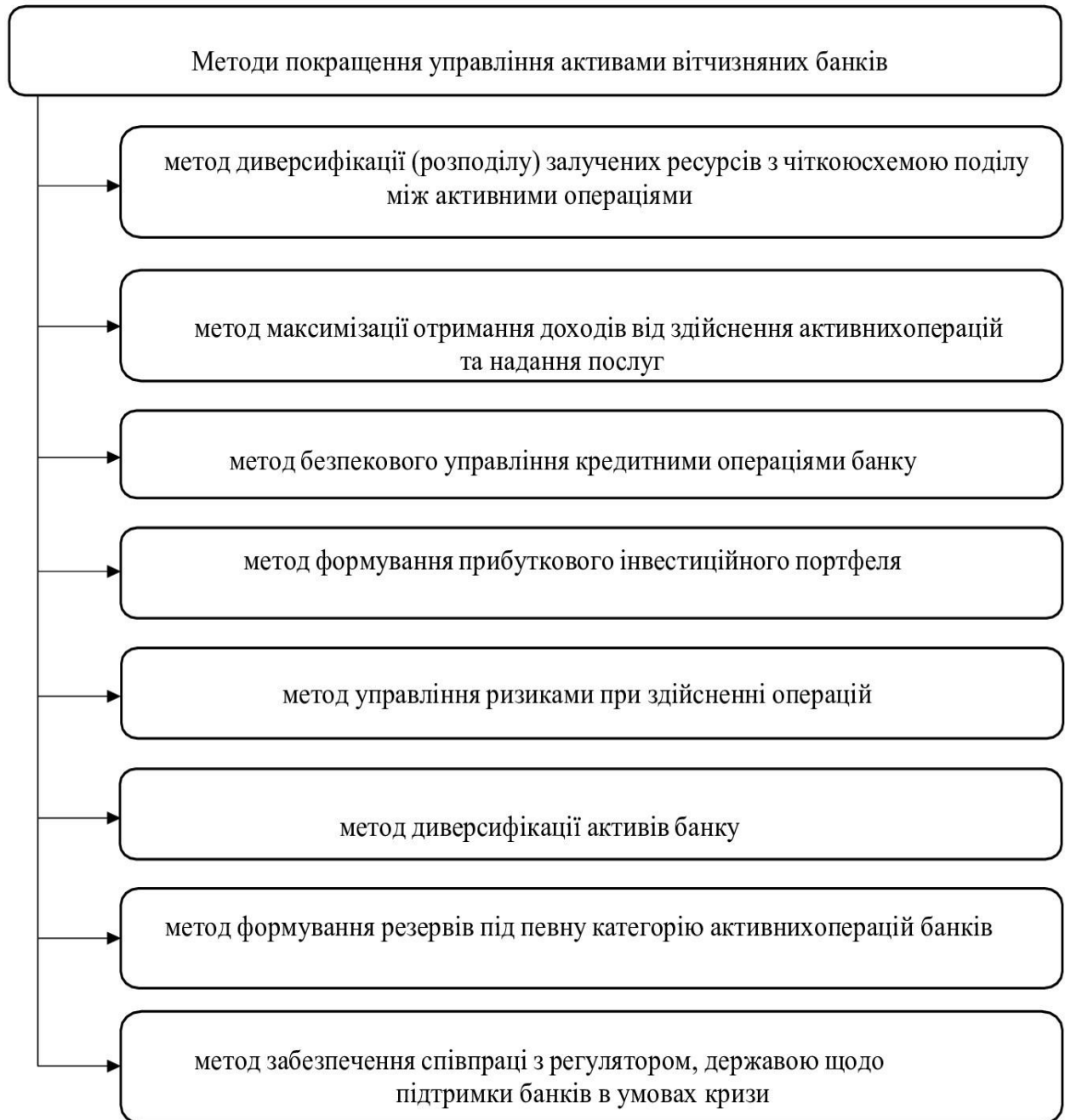

Рис. 3.1 Перелік методів управління активами банків [7, 20]

У процесі залучення ресурсів банкам необхідно чітко визначити напрями використання, розміщення для забезпечення найбільш ефективного використання. Для цього розподіл коштів використовується за активними

операціями, прибутковість яких принесе банківській установі найвищий рівень рентабельності.

Саме тому банк повинен використовувати метод максимізації доходу від активних операцій. Його завдання полягає в розподілі ресурсів банківських установ, залучених до тих активів, які приносять найбільший рівень прибутку протягом фінансового періоду. Відповідно до даних, наведених у другому розділі, до найбільш прибуткових активів належать: касові та валютні операції, кредити, інвестиції (Рис. 3.2).

Рис. 3.2 Метод максимізації доходу банків [16, 87]

Розподіл коштів за кредитами здійснюється залежно від потреб клієнтів, якими є як фізичні, так і юридичні особи (підприємства, фірми, товариства тощо), фінансові та державні установи, а також залежно від умов кредитування та валюти, в якій надаються кредити.

Залучення до кредитних операцій дає змогу банкам сформувати

ефективний кредитний портфель, знизити рівень ризику, забезпечити максимальний рівень прибутку та обрати клієнтів, які забезпечать повернення кредитних коштів в повному обсязі. Також банки можуть самостійно визначати види кредитів, які клієнти можуть обрати в банківській установі.

Зарахування на інвестиції забезпечує банкам формування інвестиційного портфеля переважно в довгостроковій перспективі. Прибуток комерційного банку формується за рахунок отриманих дисконтних процентів, виплат чи дивідендів. Формування інвестицій здійснюється або від свого імені або від імені його клієнтів і вкладається в найбільш прибуткові та надійні цінні папери.

Розподіл грошей передбачає можливість забезпечення касових або валютних операцій клієнтів банку, заповнення розривів різних видів розрахункових операцій або поточних розрахунків, поповнення каси [17, 763].

Нижче наведемо методику управління безпекою кредитних операцій банку, яка передбачає постійний аналіз, оцінку кредитів, формування найменш ризикованого кредитного портфеля. Управління якістю кредитного портфеля передбачає постійний аналіз і контроль наступних складових:

- укладення договору між клієнтом і банком, який містить усі обумовлені пункти, непередбачені обставини, можливі варіанти вирішення непорозумінь;
- сума кредиту, відсотки за кредит;
- умови та способи повернення отриманої позики;
- перевірка кредитоспроможності клієнта або його кредитної історії;
- в особливих випадках наявність поручителя або застави на суму отриманого кредиту [32, 64].

Важливим аспектом для сучасних банків у воєнний час є забезпечення більш індивідуального підходу до кредитування, особливо якщо сума кредиту надається у великих обсягах або на тривалий термін. Сучасний стан війни показав, що банкам необхідно дуже ретельно підходити до механізму формування кредитного портфеля, і потрібно враховувати всі можливі негативні чинники.

Ще одним важливим способом є створення прибуткового інвестиційного

портфеля банку. До війни українські банки інвестували в різні цінні папери – акції, боргові та деривативи. Після російської атаки компанії обмежили випуск акцій, фондовий ринок закрив операції з купівлі-продажу цінних паперів, регулятор (НКЦПФР) ввів обмеження на операції на фондових біржах.

З середини 2022 року українські банки зосередили свої інвестиції в державні боргові цінні папери, а саме облігації внутрішньої позики, які мають низку важливих характеристик:

- є надійним фінансовим інструментом, особливо у воєнний час, оскільки гарантом виплат і дисконту облігацій є держава та державні органи;
- забезпечують стабільний процентний дохід від вкладених у них коштів;
- мають доступну всім бажаючим номінальну вартість (інвестувати в них можуть не лише юридичні, а й фізичні особи);
- різні умови інвестування (чим довший термін, тим вищу ставку дисконту отримає інвестор);
- підтримка національної економіки;
- забезпечення армії та військових потреб;
- забезпечити розвиток посередницьких послуг, а також фінансових агентів фондового ринку [35, 39].

Банківські установи через проведення інвестиційних операцій забезпечують розвиток фінансового посередництва саме через розвиток фондового ринку, андеррайтингові та інвестиційно-консультаційні послуги, формування індивідуальних портфелів цінних паперів.

Також для банку важливо використовувати метод диверсифікації активів банку, який базується на тому, що для забезпечення надійного, ефективного, ліквідного та прибуткового управління активами слід приділяти увагу саме кожній окремій активній операції. Активні операції мають різні функції з точки зору мети забезпечення надання або організації фінансової допомоги, послуг і операцій клієнтам.

Тому підхід до розподілу залучених ресурсів повинен базуватися на доцільності, важливості та ефективності розподілу за тією чи іншою статтею

балансу.

Тому основна частина спрямовується на кредитно-інвестиційні операції, які приносять найвищий рівень прибутку банку.

Методика формування резервів під певну категорію активних операцій банків базується насамперед на оцінці ненадійних або ризикованих активів з метою захисту від можливих фінансових втрат у майбутньому. За даними банківських установ, до основної групи резервних коштів (у національній та іноземній валютах) належать:

- резерви можливих втрат від кредитних операцій;
- резерви під знецінення ЦП у портфелі банку;
- резерви під ризиковану заборгованість клієнтів банківської установи [33, 89].

Банки формують: спеціальні резерви, що утворюються банками для відшкодування потенційних (можливих) втрат від кредитних операцій, дебіторської заборгованості, тощо; загальні резерви, які створюються з метою компенсації можливих непередбачених ризиків. З аналітичних даних Національного банку України видно, що в умовах кризи банки повинні збільшувати обсяги резервів, оскільки існує значний відсоток ймовірності втрати частини доходу від активних операцій.

У нинішніх умовах найбільш ризиковими є операції з валютою, цінними паперами, кредитами та дебіторською заборгованістю.

У зв'язку з цим виникає потреба використання банками методу ризик-менеджменту, який на сьогодні є найбільш актуальною темою. Управління ризиками має передбачати розробку стратегії зменшення впливу ризикових операцій, ситуацій чи чинників на активну діяльність банку чи прибутковість загалом.

Для банків важливо створити департамент який займатиметься:

- аналізом фінансового стану, аналізом активів, зобов'язань, інвестицій та кредитів за звітний період;
- контролем за дотриманням встановлених нормативних показників, які

визначені Національним банком України щодо ліквідності, достатності капіталу тощо;

- оцінкою впливу можливих ризиків на діяльність та ліквідність, прибутковість банків;

- управління наступними видами ризику: кредитний, операційний, ринковий, процентний, ліквідності, портфельний (кредитний, депозитний, інвестиційний);

- проведенням стрес-тестування та виявлення ризиків у діяльності;

- розробкою системи раннього попередження, а також виявлення ризиків чи проблемних клієнтів тощо;

- розробкою системи скорочення впливу ризиків на якісь окремі показники діяльності банку та загальний його фінансовий стан [36, 146].

Також, на нашу думку, важливими напрямками ефективного управління активними операціями банків у сучасних умовах є:

- постійний нагляд, а також розробка стратегії скорочення ризиків;

- моніторинг та сама оцінка кредитного портфеля (склад, структура, прибутковість, ефективність, диверсифікованість тощо);

- забезпечення достатнього необхідного рівня ліквідності;

- управління інвестиціями в ЦП, визначення їхнього рівня прибутковості за різні періоди та за різними фінансовими інструментами;

- планування бюджету комерційного банку з метою забезпечення фінансової стабільності банку;

- диверсифікація розподілу залучених коштів;

- стратегічне управління банківськими активами в довгостроковому періоді;

- оптимізація витрат банку;

- управління різноманітними інноваційними технологіями тощо.

3.2 Оптимізація структури пасивів банку в сучасних умовах розвитку ринку банківських послуг

Сучасний кризовий стан негативно вплинув на формування та управління пасивами банку, величину власного капіталу, суму нерозподіленого прибутку, а зменшення доходів громадян зменшило обсяги вільних фінансових ресурсів, які можна розмістити на депозитних рахунках. Це все ще змушує банківські установи розробляти різноманітні ефективні напрями, методи та необхідні стратегії управління пасивами банків.

Стратегія управління банківськими пасивами спрямована насамперед на оптимізацію їх структури таким чином, щоб забезпечити вирішення проблем ліквідності та формування належного портфеля фінансових ресурсів через залучення додаткових коштів на фінансовому ринку. Основний акцент робиться на джерелах залучення таких ресурсів:

- 1) залучені ресурси банку;
- 2) власні кошти банку [26, 245].

Як відомо, залучений капітал (залучені ресурси) банків – це банківські кошти (грошові ресурси), які він залучає на депозитні рахунки. Формування таких залучених ресурсів становить важливу економічну основу банку, яка пов'язана з організацією діяльності банку, формуванням процесу надання активних операцій, комерційно-посередницького обслуговування. Розвиток депозитних операцій багато в чому залежить від стану самої економіки в країні, доходів населення цієї країни, фінансової обізнаності суб'єктів у сфері банківських послуг.

Важливим напрямком оптимізації інвестованого капіталу є формування системи управління коштами фізичних та юридичних осіб (Рис. 3.3).

Індивідуальний підхід до обслуговування своїх клієнтів надає можливість клієнтам банку (фізичним та юридичним особам) звертатися до банку з особистими питаннями, що стосуються: обсягів зняття та поповнення коштів,

зміни процентних ставок (наприклад, якщо сума велика або термін інвестування дуже тривалий), можливість зміни валюти рахунку, зміни умов зберігання або переведення на інший рахунок.

Особливо це питання актуальне для юридичних осіб, які відкривають поточні рахунки для провадження фінансової діяльності, але мають значну кількість різноманітних фінансових розрахунків, зберігання чи перерахунку напрямків, що потребують індивідуального підходу.

Рис. 3.3 Напрями оптимізації банківських депозитів (залученого капіталу) банків [8, 7]

Підвищення процентних ставок, на нашу думку, слід застосовувати до окремої групи клієнтів, які надають спеціальні умови. Особливо під час кризи постійний контроль за рахунками та прибутковістю забезпечить високий рівень довіри з боку населення. До них належать такі облікові записи:

- депозитні рахунки для дітей до досягнення ними 18 років або 21 рік (повноліття) у майбутньому, це дасть можливість акумулювати значні суми коштів;

- довгострокові рахунки пенсіонерів у національній валюті (які здебільшого служать засобом накопичення власних коштів «на чорний день»);

– рахунки, що мають тривалий термін (клієнт поповнює рахунок більше п'яти років) і прив'язані до поточного рахунку.

Збільшення «асортименту» депозитних продуктів у банку передбачає надання більшої кількості депозитних продуктів залежно від:

- строку розміщення вкладу;
- процентів за депозитними вкладками;
- валюти вкладу;
- способів поповнення (кількість разів або необмежено, через термінал або картку, однаковими або різними сумами);
- з капіталізацією відсотків або можливістю виведення (в кінці терміну або щомісяця на картку клієнта) [27, 791].

Цифровізація у сфері управління вкладками фізичних та юридичних осіб передбачає розробку комп'ютерної підтримки, нових додатків для мобільних телефонів для покращення роботи, поповнення, зняття чи управління коштами. При цьому цифровізація забезпечить ефективне управління за трьома основними напрямками: по-перше, це розробка дієвого та ефективного захисту клієнтської бази, персональної інформації, паролів, сум депозитів, переказів тощо. Ефективний розвиток захисту забезпечить високий рівень довіри до банку з боку клієнтів, зниження рівня загроз щодо втрати даних та коштів клієнта, а також зменшення ймовірності кіберзагроз.

Другий напрямок передбачає розвиток комп'ютерної підтримки на рівні банку (програми, веб-сайт), яка має забезпечити ефективне управління депозитними фінансовими ресурсами клієнтів цього банку (фізичних та юридичних осіб) віч-на-віч (у відділенні або відділенні банку) та дистанційно з можливістю управління або допомоги в управлінні.

І третій напрямок, розробка та впровадження нових програм, додатків для комп'ютера, телефону чи планшета, з можливістю дуже швидко, а також безпечно: відкривати та закривати депозитні рахунки клієнтів, поповнювати рахунки, переказувати кошти між різними типами рахунків, конвертувати в різні валюти, отримувати інформацію щодо закінчення строку депозитного договору

чи нарахованих відсотків тощо [31, 80].

Розвиток напрямів додаткового обслуговування та функцій клієнтських депозитних рахунків передбачає більш «креативний» підхід до обслуговування клієнтів, що забезпечить збільшення кількості клієнтів і, відповідно, залучених ресурсів. До таких напрямків відносяться: розробка індивідуального дизайну пластикових карток, а також і в додатках, використання додаткових стікерів або емодзі, аватарок або картинок для операцій, можливість отримання додаткових бонусів за накопичення тощо.

Надання індивідуальних пільг, на нашу думку, доцільно поширювати на такі групи населення: пенсіонери, військовослужбовці, люди з інвалідністю. Під пільгами розуміються збільшення розміру відсотків за депозитними рахунками або зняття комісії за операції, пов'язані з їх рахунками.

У відносинах банку з різними групами клієнтів можуть використовуватися депозитні рахунки з різними режимами роботи. Йдеться про вивчення різноманітних можливостей застосування у вітчизняних умовах досвіду банківських установ розвинених країн щодо відкриття різних видів МА-, АТС-, NOW-рахунків та деяких інших видів депозитів. З одного боку, кошти, які зберігаються на таких банківських рахунках, можуть використовуватися для здійснення своїх поточних платежів, а з іншого боку, вони є своєрідною фінансовою інвестицією, яка приносить певний дохід своїм власникам, а отже, дозволяє ліквідувати один із головних недоліків звичайних депозитів до запитання – низька прибутковість (або її повна відсутність) при збереженні належного рівня ліквідності [24, 37].

Управління власними ресурсами банків та їх оптимізація базуються на двох основних підходах: збільшення розміру статутного (пайового) капіталу або зростання розміру чистого прибутку. Зростання розміру акціонерного капіталу передбачає дві важливі цілі: перша – збільшення розміру статутного і, відповідно, капіталу банку, друга – підвищення інвестиційної привабливості банку на фондовому ринку.

Банки можуть збільшити свій статутний капітал за допомогою:

1) додаткової емісії акцій та їх розміщення серед уже існуючих акціонерів або на внутрішньому фондовому ринку з можливістю купівлі акцій новими інвесторами. Розміщення акцій на фондовому ринку може забезпечити розвиток фондового ринку, залучить інвесторів, забезпечить рух інвестиційного капіталу. Для банків це можливість «зміцнити позиції» щодо його інвестиційної привабливості серед інших потенційних інвесторів у майбутньому періоді;

2) реінвестування прибутку комерційного банку, як один із ефективних методів збільшення статутного капіталу банківської установи. Це дасть можливість спрямувати деяку частину чистого прибутку на розвиток комерційного банку, а також збільшити номінальну вартість акцій учасників (вже існуючих акціонерів банку), а процентне значення залишиться попереднім. Крім того, акціонерам не потрібно вносити додаткові суми грошей під час реінвестування;

3) додаткових внесків всіх учасників (власників банку), умови яких чітко прописані в статуті банку;

4) збільшення резервних фондів банку. Це питання особливо актуальне для сучасних банків в умовах війни, кризових явищ, девальвації національної валюти, високої інфляції. Резервні фонди доцільно формувати або збільшувати за рахунок частини чистого прибутку банку [12, 234].

Важливо, що сам процес зростання власного капіталу банківської установи призводить до зміцнення фінансової стійкості комерційних банків, підвищення рівня його надійного позиціонування на ринку банківських послуг, а також підвищує сам загальний рівень інвестиційної привабливості як окремого акціонерного товариства.

Також до важливих напрямків оптимізації пасивних операцій слід віднести:

– впровадження системи підвищення процентних ставок залежно від умов вкладення коштів чи продовження депозитних договорів із збереженням суми їхнього вкладу;

– формування фонду гарантування вкладів фізичних та юридичних осіб,

зокрема, необхідно збільшити обсяг страхування вкладів у Фонді гарантування вкладів фізичних осіб з урахуванням інфляції та постійного збільшення обсягу вкладів;

- проведення додаткової емісії акцій та розміщення на фондовому ринку не тільки серед акціонерів;

- звернути увагу на управління пасивами банку в загальній стратегії управління банком, тобто паралельно управляти та оптимізувати активи та пасиви;

 - аналізувати та оцінювати співвідношення активів і пасивів, ліквідність;

 - розвиток внутрішньої системи управління конфліктами щодо акціонерного капіталу, емісійної та дивідендної політики;

- здійснювати постійну оцінку ризиків зовнішнього середовища банку, розробляти програму управління ризиками з урахуванням сучасних реалій та стану економіки, війни та зовнішніх загроз для банку.

ВИСНОВКИ

На підставі проведених досліджень у кваліфікаційній роботі можна зробити наступні висновки:

1. Активи – важливі економічні ресурси банку, які знаходяться в розпорядженні банку, і забезпечують його активну діяльність з метою отримання прибутку протягом відповідного звітного періоду (квартал, рік). Як економічна категорія активи виконують такі специфічні функції: задоволення потреб своїх клієнтів через надання необхідних банківських послуг та операцій; розширення сфери своїх фінансових послуг на ринку банківських послуг; забезпечення необхідної прибутковості банків за рахунок отримання комісійних та процентних доходів; забезпечення високого і постійного рівня прибутку; надання якісних послуг залежно від потреб ринку, які постають, клієнтів та інноваційного розвитку ринку банківських послуг; запровадити нові способи залучення коштів з метою отримання доходу.

2. Пасиви банку являють собою сукупність власних, залучених і позичених коштів банку, необхідних для забезпечення надійності, ліквідності, забезпечення достатнього рівня активних операцій. До складу власного капіталу банку входять: статутний капітал (пайовий капітал); нерозподілений прибуток (непокритий збиток); резервний фонд, а також інші фонди банку; інший додатковий капітал; інший власний капітал банку. Зобов'язання банку представлені в основному саме у формі депозитів.

3. Управління активами та пасивами банку розуміє під собою створення такої структури та співвідношення, які забезпечуватимуть наскільки це можливо високий рівень прибутковості, стабільності, фінансової стійкості, а також ефективності використання власних, залучених та позичених ресурсів.

4. Протягом 2021-2023 років спостерігається позитивна динаміка збільшення величини активів банків. Так, протягом 2021-2023 років вони зросли

на 889574 млн.грн. і у 2023 році склали 2942806 млн. грн.

5. Протягом 2021-2023 років спостерігався ріст зобов'язань банків, приріст у 2022 році склав 510171 млн. грн. у порівнянні з 2021 роком, а у 2023 – 848291 млн. грн. Капітал банку зазнав незначного збільшення (на 41283 млн. грн.), що пояснюється тим що протягом трьох аналізованих років кількість банків, що закрилися чи збанкрутували становить 8 установ, що зменшило розмір капіталів.

6. У 2022 році рентабельність капіталу банківської системи України зменшилася на 25,4% в порівнянні з 2021 роком, що є показником низького рівня прибутковості. А уже за підсумками 2023 року рентабельність капіталу зросла на 21,93% і склала 31,61%. Показник рентабельності активів у 2022 році становив 1,04 %, що на 3,05% менше ніж у 2021 році, а у 2023 році даний показник зріс на 2,34% і склав на кінець 2023 року 3,38%.

7. До методів управління активами банку, на нашу думку, слід віднести: метод диверсифікації (розподілу) залучених ресурсів із чіткою схемою розподілу між активними операціями, метод максимізації доходу від активних операцій та надання послуг, метод управління безпекою кредитних операцій банку, метод створення прибуткового інвестиційного портфеля, метод формування резервів під певну категорію активних операцій банку, метод забезпечення взаємодії з регулятором, метод диверсифікації активів банку, метод управління ризиками під час операцій, державою щодо підтримки банків в умовах кризи.

8. Управління пасивами передбачає управління двома окремими компонентами: власним капіталом і позиковим капіталом. Оптимізація власного капіталу передбачає виконання таких важливих завдань: зростання розміру акціонерного капіталу, збільшення резервів за рахунок відрахувань від чистого прибутку, збільшення розміру чистого прибутку. Напрямки оптимізації залученого капіталу банку включають: індивідуальний підхід до обслуговування клієнтів банку, збільшення «асортименту» депозитних продуктів у банку, цифровізація у сфері управління депозитами, збільшення розміру процентів за депозитами, розвиток напрямів додаткового обслуговування та функцій клієнтських депозитних рахунків, надання індивідуальних переваг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 року № 2121 – III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text>
2. Про затвердження Інструкції про порядок складання та оприлюднення фінансової звітності банків України: Постанова Правління НБУ від 24 жовтня 2011 №373 зі змінами і доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1288-11#Text>
3. Азізова К. М. Управління активами і пасивами банку: сутність та методичні підходи. *Економічний простір*. 2019. №107. С. 9 – 27.
4. Біляєва В. Ю. Визначення рівня фінансової стійкості банків України. *БізнесІнформ*. 2019. №9. С. 314 – 319.
5. Вербецька О.О. Комплексне управління активами і пасивами. *Управління розвитком*. 2020. №3 (166). С. 94 – 96.
6. Вдовенко Л.О., Думбровський В.А. Тенденції розвитку банківської системи в контексті впливу фінансової кризи. *Modern economics*. 2018. №8. С. 37 – 44.
7. Герасимович А. М. Коефіцієнтний аналіз ліквідності балансу банку. *Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана*. 2021. №1. С. 17 – 26.
8. Грицай Т. Л. Інвестиційне кредитування, його сутність та значення в суспільних формах господарювання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. №14. С. 7 – 10.
9. Діденко Н. Ю. Управління активами і пасивами банку. *Актуальні проблеми економіки: теоретичні та практичні аспекти*. Матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 27-28 січня 2022 року): у 2-х частинах. Дніпропетровськ.: НО «Перспектива». 2022. Частина I. С. 43 – 44
10. Добровольська О.В., Острініна О.П., Лопаткіна А.О. Аналіз сучасного

стану активів та пасивів комерційного банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. Випуск 27(3). С. 28 – 32.

11. Довгань Ж. Основи комплексного управління активами і пасивами банку. *Світ фінансів*. 2018. №2. С. 64 – 70.

12. Долінський Л. Б. Оцінювання фінансової стійкості банківських установ в аспекті надійності депозитних вкладів. *БізнесІнформ*. 2020. №5. С. 233 – 239.

13. Зверук Л.А. Основи стратегій управління активами і пасивами банків. *Бізнес Інформ*. 2018. № 6. С. 307 – 313.

14. Карчева Т.Г., Карчева О.Я. Ефективне управління активами і пасивами –необхідна умова фінансової стійкості банку. *Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління*. Серія 1: Економіка. 2012. Вип. 1. С. 240 – 249.

15. Кірянова Н. В., Линник Н. В., Яковенко Я. С., Руденко С. В. Теоретико-методичні засади управління активами та пасивами банку. *Вісник студентського наукового товариства*. 2021. Випуск 1. С. 25 – 30.

16. Костюченко Т. І. Ліквідність комерційного банку: управління та регулювання. *Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції*. 2023. № 2. С. 86 – 92.

17. Ксьондз С. М. Сучасний стан банківської системи України. *Економіка і суспільство*. 2020. №7. С. 761 – 766.

18. Кушнарьова А. А. Сутність та значимість фінансових результатів діяльності комерційного банку. *Modern economics*. 2017. №6. С. 113 – 120.

19. Литвинюк О.В. Необхідність формування сучасного механізму управління активами та пасивами банківських установ. *Вісник Одеського національного університету. Економіка*. 2023. Т.18. Випуск 1(1). С. 226 – 229.

20. Литвинюк О. В. Методичні підходи до визначення основних етапів розвитку процесів управління активами та пасивами банківських установ України. *Young Scientist*. 2021. № 7 (10). С. 41 – 44.

21. Макаренко Ю. П., Хоруженко А. А. Управління активами та пасивами комерційного банку з метою підвищення ефективності їх використання. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. №24. С. 66 – 70.

22. Михальчук Н.В. Оцінка ефективності управління активами і пасивами банку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2020. Вип.3. С. 152 – 157.

23. Ногіна С.Н., Профатило Ю.А. Управління активними операціями комерційного банку. *Вісник КІБіТ*. 2021. №2. С. 73 – 76.

24. Пушак Я.Я., Шевченко Н.В. Особливості формування та управління ресурсами банків в сучасних умовах. *Економічний Вісник Донбасу*. Випуск №3 (69). 2022. С. 36 – 41.

25. Ротар Д. А. Концептуальні основи формування стратегій управління активами і пасивами банківських установ та напрями їх оптимізації. *Вісник «Young Scientist»*. 2018. №6 (09). С. 18 – 21.

26. Семенча І.Є., Руденко В.І. Особливості управління активами банку в Україні в посткризовий період. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2017. №5. С. 244 – 248.

27. Семенча І.Є. Аналіз сучасного стану активів банків та джерела їх формування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2020. Вип.11. С. 790 – 793.

28. Сирота А. І. Поняття «банківська операція» та «кредитна операція банку». *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2019. №4. С. 127 – 130.

29. Сирота В. Вирішення проблем якості активів банку як основне завдання антикризового менеджменту банківської установи. *Зб. наук. пр. ДЕТУТ. Сер. «Економіка і управління»*. 2022. Вип. 19. С. 341 – 346.

30. Соколова К., Волкова В. Активи та пасиви банків України: сучасний стан та фактори впливу. *Економіка і організація управління*. 2018. 4 (32). С.65 – 74.

31. Тарасова О. В. Стан і тенденції розвитку банківської системи України. *Економіка харчової промисловості*. 2021. № 3(23). С. 79 – 86.

32. Ткачова Н.О. Активи комерційних банків України та аналітичні аспекти їх розвитку. *Проблеми формування і розвитку фінансово-кредитної системи України*. Х.: Штрих. 2022. С. 63 – 68.

33. Тришак Л.С., Мацук З.А., Шийко В.І. Фінансовий механізм управління активами і пасивами банківських установ. *Облік і фінанси*. 2019. № 4(86). С. 88 – 95.

34. Уманська В. Г. Внутрішня конкурентоспроможність банківської системи України: проблеми і перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2021. Випуск 10. С. 876 – 881.

35. Хорошенюк І. І. Сучасна проблематика здійснення активних операцій комерційними банками в Україні. *Буковинський державний фінансово-економічний університет*. 2014. С. 38 – 42

36. Швайко М.Л., Микиша А.Д. Сучасні тенденції розвитку банківської системи України. *Соціальна економіка*. 2022. №6. С. 145 – 155.

37. Шварц О.В. Удосконалення інструментарію управління активами і пасивами банку в умовах фінансової нестабільності. *Світ фінансів*. 2021. №4. С. 33 – 35.

38. Шварц О. В. Інтегроване управління активами і пасивами як філософія управління сучасним банком. *Електронний науковий збірник : Вісник КЕФ КНЕУ імені Вадима Гетьмана*. 2021. №1. С. 34 – 38.

39. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://www.bank.gov.ua>